

Utrecht zit op goud, maar moet het wel verzilveren

Aanzet tot een strategische agenda voor
de op te richten Utrecht Development

Colofon

Namens PricewaterhouseCoopers Advisory N.V., Adviesgroep Binnenlands Bestuur:
Peter Teunisse
Leon van den Dool
Dave Ensberg
Dorien Blokhuis

Met ondersteuning van:
Elike Greve en Egon de Haas, PricewaterhouseCoopers Advisory N.V.

Leden begeleidingscommissie:
Dolf Segaar, CMS Derks Star Busmann
Marek Guensberg, CMS Derks Star Busmann
Jo de Viet, Gemeente Utrecht
Franc Faaij, Gemeente Utrecht
Richard Kraan, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Marsha van Bladeren, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Utrecht, 2 juni 2008

Deze publicatie is in opdracht van de gemeente Utrecht, CMS Derks Star Busmann en PricewaterhouseCoopers tot stand gekomen. Inhoudelijk is het gebaseerd op een onderzoek dat door adviesgroep Binnenlands Bestuur van PricewaterhouseCoopers Advisory in de periode november 2007 tot en met mei 2008 is uitgevoerd. De conclusies en aanbevelingen zijn tevens bij de formele opening van het nieuwe Utrechtse onderkomen van CMS Derks Star Busmann en PricewaterhouseCoopers te Newtonlaan 205 op 21 mei 2008, besproken met vertegenwoordigers van diverse Utrechtse ondernemers en (maatschappelijke) instellingen. Voor meer informatie over het onderzoek, deze publicatie en de hierin gehanteerde beelden en foto's wordt verzocht contact op te nemen met de in bijlage A genoemde contactpersonen. PricewaterhouseCoopers is niet aansprakelijk voor een onjuist gebruik van deze publicatie.

Utrecht zit op goud, maar moet het wel verzilveren

Aanzet tot een strategische agenda voor
de op te richten Utrecht Development

Inhoudsopgave

Voorwoord: Samenwerking maakt het verschil	6
Samenvatting	9
Summary	13
1 Duurzame toekomstvisie voor wereldsteden	17
2 Wat voor stad is Utrecht eigenlijk?	23
3 Kenniseconomie en onderwijs	29
4 Utrechts kapitaal: Samenleving en mensen	33
5 Utrechts kapitaal: Democratie en overheid	39
6 Utrechts kapitaal: Cultuur en creativiteit	45
7 Utrechts kapitaal: Milieu en duurzaamheid	51
8 Utrechts kapitaal: Infrastructuur en mobiliteit	57
9 Utrechts kapitaal: Informatie- en communicatie technologie	63
10 Utrechts basis: Duurzame lokale economie	69
11 Strategische agenda voor de toekomst van Utrecht	75
Contactpersonen	81

Voorwoord: Samenwerking maakt het verschil

‘Wij versmachten van de dorst te midden van de wateren.’ Die paradox was een aantal jaren geleden van toepassing op het eiland Schiermonnikoog, waar de duinen zo ernstig aan het verdrogen waren, dat de drinkwatervoorziening in het nauw kwam.

Iets vergelijkbaars was ook lang van toepassing op Utrecht. Een stad met ongelooflijk veel kwaliteiten en mogelijkheden. Historie en binnenstad, talent, universiteit, studenten, schrijvers en dichters, de hoogst opgeleide en meest creatieve beroepsbevolking, uniek cultureel aanbod. En vernieuwing. Utrecht is een stad zonder vergrijzing, met veel startende bedrijven, de snelste economische groei, moderne architectuur. De stad van zakelijke dienstverlening, van Leidsche Rijn, het Stationsgebied, het nieuwe Muziekpaleis, het ultramoderne stadion Galgenwaard. Een grote stad met een menselijke, persoonlijke maat. Met intimiteit en waar veel mensen zich, zoals Gerrit Rietveld ooit al schreef, thuis voelen als een poes in een mand (al zou de dynamiek van een wilde kat sommige stadgenoten meer aanspreken...).

Utrecht is een stad met 90.000 vrijwilligers, ontelbare evenementen, festivals en happenings. Vorig jaar zelfs uigeroepen tot Evenementenstad van het Jaar, een prijs waaronder de duizenden vrijwilligers het solide fundament vormden. Een stad waar initiatieven van inwoners in de wijken welkom zijn, waar bevolkingsgroepen ook bij problemen met elkaar in gesprek blijven en in het algemeen vreedzaam samenleven.

Kortom, we hebben puur goud in handen. En dat besef is langzamerhand ook dóórgedrongen en eindelijk komen er steeds meer Utrechters ronduit voor uit. Maar goud in handen hebben is één ding, er echt iets mee doen is een tweede. En daar zijn we anno 2008 wel aan toe.

En voor dit ‘doen’ wil dit onderzoek de nodige inspiratie leveren. Inspiratie die kan bijdragen tot een breed gedragen stadspromotie. Want wat we vooral van geslaagde stadspromotie-evenementen, zoals de viering van 750 jaar Domkerk, hebben geleerd is: Samenwerking tussen gemeente, provincie, instellingen, bedrijven en inwoners maakt het verschil. Net als bij de evenementen als de Tourstart, de Vrede van Utrecht en Utrecht Culturele Hoofdstad van Europa, die elk jaar weer fantastisch tot stand komen.

Hierbij wil ik PricewaterhouseCoopers en Derks Star Busman bedanken voor dit onderzoek. Beide bedrijven tonen hiermee dat ze zich verantwoordelijk voelen voor Utrecht, onze stad. In de, zeer binnenkort op te richten, Utrecht Development Board, die de gemeente Utrecht instelt als onafhankelijk adviesorgaan met een representatieve vertegenwoordiging van de stedelijke samenleving, wordt dit onderzoek agendapunt nummer één.

Met als inspirerend doel om aan de wereld duidelijk te maken dat niemand om Utrecht heen kan, gaan we samen aan de slag! Opdat er - te midden van de rijke wateren - in Utrecht van dorst geen sprake meer zal zijn.

mr. A. Wolfsen
burgemeester van Utrecht

Samenvatting

Deze publicatie is in opdracht van de gemeente Utrecht, door CMS Derks Star Busmann en PricewaterhouseCoopers tot stand gekomen. Inhoudelijk is deze publicatie gebaseerd op een onderzoek dat door de adviesgroep Binnenlands Bestuur van PricewaterhouseCoopers Advisory in de periode november 2007 tot en met mei 2008 is uitgevoerd. Dit onderzoek sluit aan op de publicatie "Cities of the Future: global competition, local leadership" (2005). De conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek zijn tevens bij de formele opening van het nieuwe Utrechtse kantoor van CMS Derks Star Busmann en PricewaterhouseCoopers te Newtonlaan 205 op 21 mei 2008 met vertegenwoordigers van diverse Utrechtse ondernemers en (maatschappelijke) instellingen besproken. De uitkomsten van deze discussie zijn meegenomen in deze publicatie.

Keuzes maken is de basis voor een goede en reële toekomstvisie

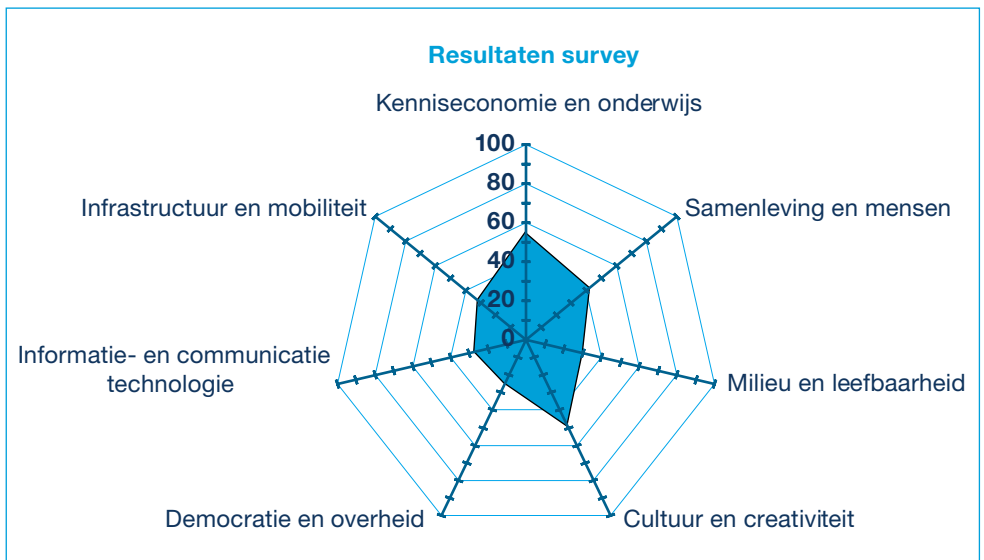
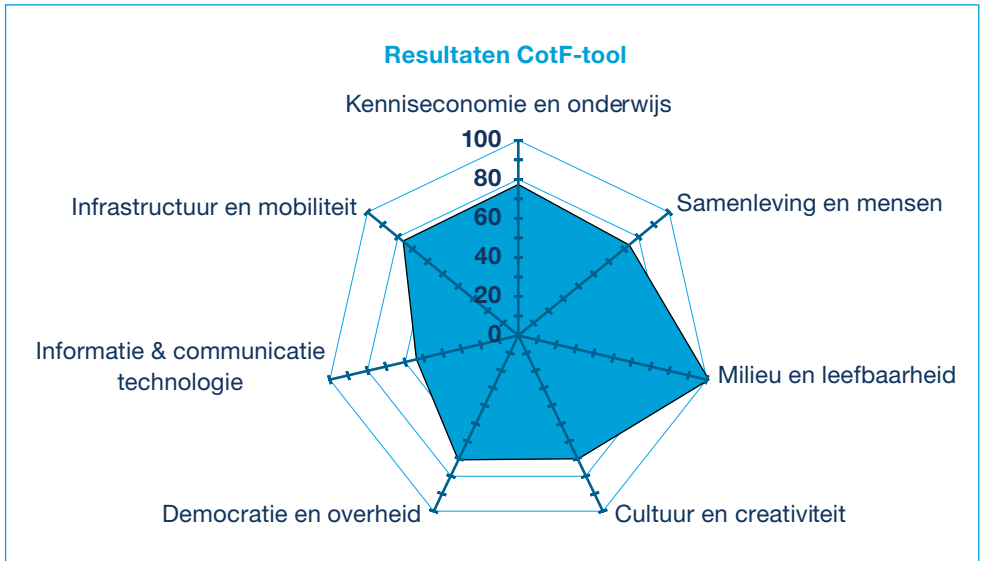
De kansen liggen in Utrecht letterlijk en figuurlijk voor het oprapen. Met haar bloeiende kenniseconomie en kwalitatief uitstekend onderwijs, maar ook met de bruisende cultuursector, de centrale ligging en de creativiteit in de stad, heeft Utrecht goud in handen. Op deze terreinen liggen de grootste kwaliteiten van Utrecht, zij is sterk in diversiteit. Maar als Utrecht een 'city of the future' wil worden, is een integrale visie op andere essentiële aspecten van de stad nodig. Daarbij is het noodzakelijk om keuzes te maken,

zodat een toekomstagenda voor de stad ontstaat waaraan gezamenlijk kan worden gewerkt. Basis voor deze keuzes is het onderscheidend vermogen van Utrecht, dat zoals eerder genoemd, zit in de kennis, cultuur en centrale ligging. Investerings zijn nodig voor optimalisering van de lokale democratie, de slagkracht en participatie van burgers, maar zeker ook voor de infrastructuur en mobiliteit in en rondom de stad.

Utrecht kan het niet alleen

Op verschillende vlakken is Utrecht een stad die op internationaal niveau nog beter kan concurreren. Utrecht heeft haar natuurlijke partners, zoals de Randstad en 't Gooi, keihard nodig om op dit wereldpodium een rol van betekenis te gaan spelen. Inhoudelijk zou deze samenwerking zich kunnen concentreren op versteviging van de economie en het vestigingsklimaat en daarnaast ook op de infrastructuur (inclusief de huizenmarkt) en de bereikbaarheid per auto in en rondom de stad. Naast samenwerking tussen de stad Utrecht en andere steden, is samenwerking tussen Utrechtse bedrijven en kennisinstellingen van onschatbare waarde. Meer samenwerking moet resulteren in stevige bedrijfsclusters rond kennisgebieden die nu al sterk vertegenwoordigd zijn. Op cultuurgebied is schaalvergroting van enorm belang om zo de concurrentiekracht te verstevigen.

De resultaten van de enquête onder bedrijven en (maatschappelijke) instellingen en de *Cities of the Future*-tool, zijn in onderstaande figuren verwerkt.

Sterk leiderschap broodnodig

Het uitdragen en uitstralen van een visie op de toekomst van Utrecht vraagt om sterk leiderschap. Leiderschap dat niet alleen de grote, strategische lijnen uitzet, maar ook enthousiasmeert, dat partijen bij elkaar brengt en dat bruggen bouwt. Leiderschap staat niet synoniem aan de taak van de burgemeester. Bedrijven, instellingen en burgers kunnen evengoed leiders zijn, zolang ze allemaal maar dezelfde boodschap uitdragen en aan dezelfde toekomstdroom en toekomstagenda van de stad werken.

Strategische citymarketing: het communiceren van het onderscheidend vermogen én de missie van Utrecht

Het uitdragen van dezelfde boodschap kan praktisch worden samengevat in een eenduidige communicatiedoelstelling. De kunst is om een 'missie', als onderdeel van een toekomstvisie, te integreren in het communiceren van het onderscheidend vermogen. Strategische citymarketing is het sleutelwoord. In de marketing van de stad moet er ruimte zijn voor Utrecht als kennis- en cultuurstad. Daarin onderscheidt Utrecht zich wezenlijk van andere steden en komt haar eigen identiteit goed tot uitdrukking. Op het vlak van cultuur lijkt een verbinding met het historische karakter van de stad een vanzelfsprekendheid. Utrecht ademt namelijk historie. Het DNA van de stad wordt erdoor gekenmerkt, zonder dat het ten koste gaat van de jeugdigheid en dynamiek van de stad.

Zonder organiserend vermogen verzandt een toekomstagenda in goede bedoelingen

Utrecht heeft veel ambities. Zo staan er

grote investeringen gepland en wordt er de komende jaren gemikt op grote evenementen als de start van de Tour de France, de viering van de Vrede van Utrecht (2013) en tenslotte culturele hoofdstad van Europa (2018). Het waarmaken van deze ambities, het maken van keuzes, het identificeren van het onderscheidende vermogen van de Domstad, het optuigen van netwerken en partnerships in de stad, het verstevigen van het leiderschap en het strategisch insteken van de citymarketing zijn zonder 'organiserend vermogen' gedoemd te mislukken. Organiserend vermogen zorgt er namelijk voor dat alle intenties en ambities worden gewaarborgd in structuren en bewaakt gedurende het proces de draagvlak onder belangrijke *stakeholders* in de stad.

De Utrecht Development Board als bindmiddel voor de toekomst van de stad

Het organiserend vermogen krijgt door de nog op te richten Utrecht Development Board (UDB), concreet vorm en inhoud. Het is aan de UDB, een onafhankelijk adviesorgaan waarin bedrijven, overheid en (maatschappelijke) instellingen samenkomen, om de strategische toekomstvisie te concretiseren, de krachten te bundelen en de slagkracht te vergroten. Met een praktische insteek, een brede basis in de Utrechtse maatschappij kan er worden gebouwd aan een duurzame, lokale economie en samenleving in Utrecht. Deze publicatie heeft als basis een uitvoerige consultatie van Utrechtse bedrijven, instellingen en politici in de vorm van een survey, data-analyse, interviews en een goed bezocht seminar. Doel is een aanzet te geven voor de strategische agenda van de op te richten Utrecht Development Board.

Summary

This publication was commissioned by the municipality of Utrecht and is the work of CMS Derks Star Busmann and PricewaterhouseCoopers. It is based on a study carried out by the Local Government advisory group of PricewaterhouseCoopers Advisory between November 2007 and May 2008 inclusive. The starting point for this study was the publication *Cities of the Future: global competition, local leadership* (2005). The study's conclusions and recommendations were discussed with representatives of various Utrecht businesses and public and private institutions on 21 May 2008, on the occasion of the formal opening of the new Utrecht office of CMS Derks Star Busmann and PricewaterhouseCoopers at Newtonlaan 205. The outcomes of this discussion have been included in this publication.

Making choices provides the basis for a realistic vision of the future

The opportunities are there for the taking in Utrecht. With its flourishing knowledge economy and excellent educational institutes, its lively cultural sector, central location and creative atmosphere, the city is sitting on a goldmine. These are the areas in which Utrecht's strengths lie and they are highly diverse, which is a strength in itself. But if Utrecht wants to become 'a city of the future' a complete vision integrating other essential aspects of the city must be formed. This means, choices must be made so as to create a future agenda for the city in which all parties can collaborate. These choices must be

based on Utrecht's distinguishing capacity, which lies as we've seen in its knowledge, culture and central location. Investments are required to optimise the city's local democracy, the power and participation of its citizens and, crucially, the infrastructure and mobility in and around the city.

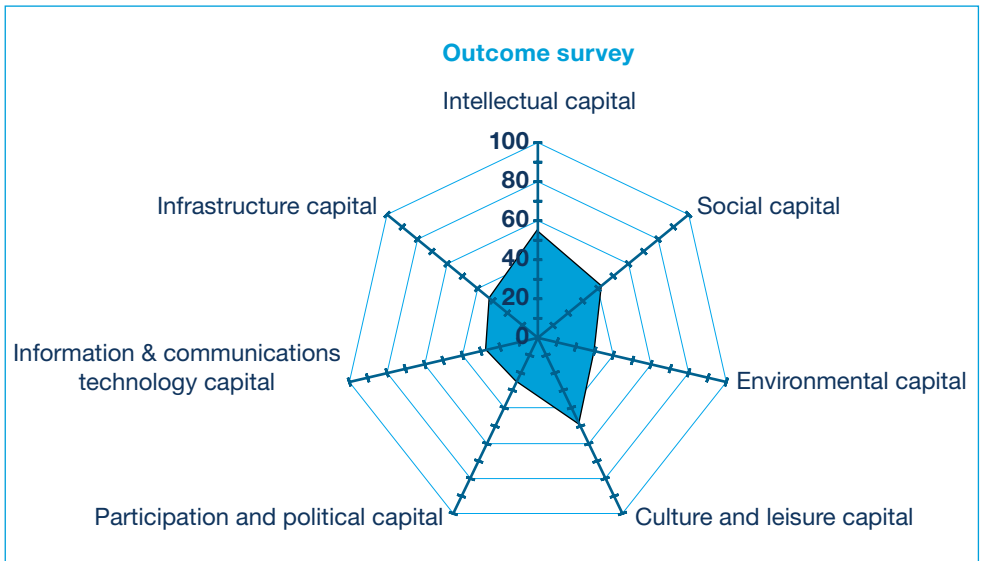
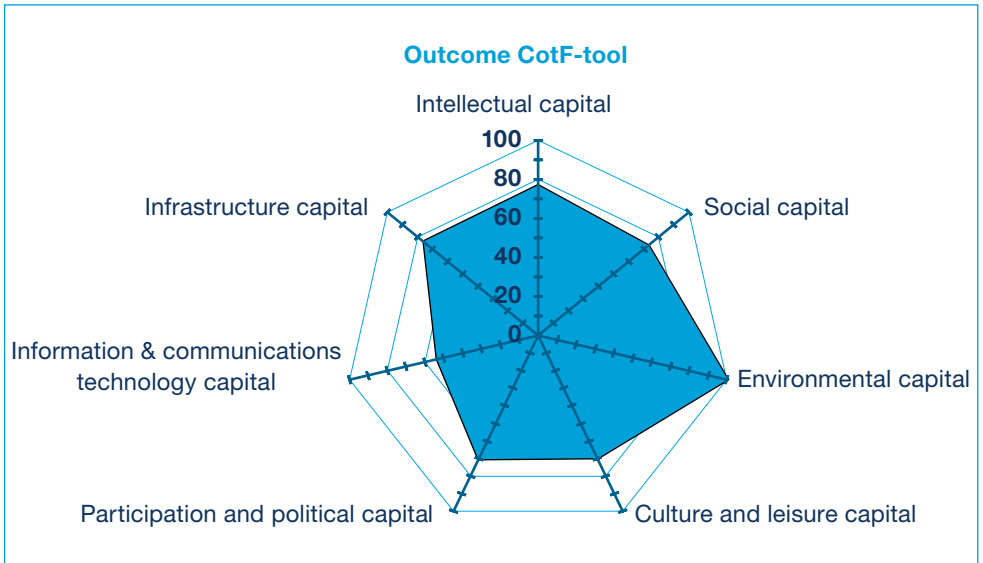
Utrecht can't do this alone

In various respects Utrecht is a city with scope to further improve its competitive performance in the international arena. Utrecht desperately needs its natural partners, such as the *Randstad* (the western urban conglomeration) and 't Gooi, if it is to play a significant role on the world stage. This partnership could focus on improving the city's economy, its appeal as a location for businesses, its infrastructure (including the housing market) and its accessibility for motorists. Like cooperation between the city of Utrecht and other cities, cooperation between Utrecht companies and knowledge institutions is essential. Greater cooperation should result in strong business clusters around knowledge areas that already have a strong presence. In the cultural sector, an increase in scale is a crucial means of strengthening the city's competitive power.

Strong leadership sorely needed

Projecting a vision of the future of Utrecht and conveying it through action requires strong leadership. Leadership that not only plots the major, strategic lines but that

The results of the survey among companies and public and private institutions and of the *Cities of the Future* tool are shown in the figures below.

also inspires enthusiasm, brings parties together and builds bridges. Leadership is not the preserve of the mayor; companies, institutions and citizens are equally capable of being leaders, as long as they all convey the same message and work towards the same future agenda to achieve their ambitions for the city.

Strategic city marketing: communicating Utrecht's distinguishing capacity *and* its mission

In practical terms, the action of conveying a shared message can be summarised in a clear communication objective. The art lies in integrating a mission, as part of the future vision, in the communication of the distinguishing capacity. Strategic city marketing is key to these efforts. In the city's marketing there must be scope for Utrecht as a city of knowledge and culture. This is where Utrecht truly distinguishes itself from other cities and is able to effectively express its own identity. In the area of culture, a connection with the city's historical character would seem an obvious choice; Utrecht oozes history. History is part of its DNA and yet co-exists happily with its contemporary youthfulness and dynamism.

Without organising capacity the future agenda will become stranded in good intentions

Utrecht has many ambitions. For example, large-scale investments are planned and in the coming years efforts will be made to secure major events like the start of the Tour de France, the celebration of the Treaty of Utrecht (2013) and the European Capital of Culture in 2018.

Without organising capacity, all efforts to achieve these ambitions, make choices, identify the city's distinguishing capacity, forge networks and partnerships in the city, strengthen leadership and introduce strategic city marketing are doomed to fail. This is because organising capacity ensures a framework for all intentions and ambitions and for their monitoring throughout the process of increasing the support base among the city's major stakeholders.

The Utrecht Development Board as binding agent for the future of the city

The Utrecht Development Board (UDB), which has yet to be set up, will define the required organising capacity and give it form and content. It will be the task of the UDB, an independent advisory platform of companies, government and public and private institutions, to make the strategic vision of the future concrete and to cluster strengths and increase power. With a practical approach and a broad base in Utrecht society, the UDB and its partners can work towards a sustainable, local economy and society in Utrecht. This publication is based on extensive consultation with Utrecht companies, institutions and politicians. This took the form of a survey, data analysis, interviews and a well-attended seminar. Its aim is to give an initial impulse to the strategic agenda of the forthcoming Utrecht Development Board.

Duurzame toekomstvisie voor wereldsteden

Dom en Schip te Utrecht

Integrale toekomstvisie voor Utrecht

Utrecht heeft veel kwaliteit in huis en heeft bovendien grote potentie. Dit zal gaandeweg deze publicatie steeds duidelijker worden. Het benutten van de potentie vraagt nu, anno 2008, om investeringen. Niet alleen door de gemeente Utrecht, maar juist ook door bedrijven en (maatschappelijke) instellingen uit de Domstad. Het instellen van een Utrecht Development Board (UDB) kan deze structurele samenwerking in gang zetten.

De vraag is dus niet zozeer *waarom*, maar vooral *hoe* kan Utrecht een internationale stad worden met een duurzame toekomstvisie?

Er zijn een aantal belangrijke aanleidingen voor Utrecht om na te denken over de toekomst van de stad. Op dit moment maakt Utrecht een schaa sprong. Er is een sterke groei in aantal inwoners en banen. Uitdaging is om deze enorme groei van de stad te combineren met een kwaliteits sprong. Daarom wordt hard gewerkt aan de verbetering van de na-oorlogse wijken

en aan zeer grote projecten zoals de realisatie van Leidsche Rijn en een nieuw stationsgebied. Utrecht heeft de ambitie culturele hoofdstad van Europa te worden. Tegelijkertijd zijn er vragen over de kracht van het imago van de stad.

Concurrentie tussen wereldsteden

Iedere stad die op nationaal en internationaal niveau een rol van betekenis wil spelen, zal eerst goed moeten weten met welke kwaliteiten zij zich van andere steden onderscheidt. Alleen dan kunnen bestuurders de unieke kwaliteiten van hun stad koesteren en verder ontwikkelen.

PricewaterhouseCoopers (PwC) heeft in 2005 in 44 grote steden over de hele wereld onderzocht welke uitdagingen City leaders zien en dit tot een visie uitgewerkt. Deze visie is in het boek *'Cities of the Future – Global competition, local leadership'* uiteengezet.

De uitdagingen van een krachtige stad

Of het nu gaat om het ver weg gelegen Rio de Janeiro, Johannesburg of om Nederlandse steden als Amsterdam, Dordrecht, Apeldoorn, Maastricht of Utrecht; het karakter van de stedelijke problematiek is min of meer vergelijkbaar. De vraagstukken draaien overal om veiligheid, duurzame werkgelegenheid, bereikbaarheid, gezonde financiële huishouding, sociale cohesie en participatie van *alle* bevolkingsgroepen. De mate en het ontwikkelingsstadium van de vraagstukken kunnen echter sterk variëren.

In hetzelfde onderzoek van PwC zijn generieke trends aangetroffen die van

invloed zijn op de strategische agenda van steden: vergrijzing, publiekprivate samenwerkingsvormen, transparantie, duurzaamheid, betrokkenheid van burgers, urgentie voor aanpak van probleemwijken, toenemend belang van leiderschap en globalization (de vertaalslag van globale trends naar lokaal niveau). Om de maatschappelijke uitdagingen aan te kunnen is een sterke lokale economie zeer belangrijk.

De economie is een belangrijk fundament

Om een sterke economie te creëren, zullen stedelijke regio's meer met elkaar gaan concurreren om talentvolle mensen binnen te halen, om ze te boeien én te binden. Hetzelfde geldt voor (inter)nationale bedrijven, geld en aandacht.

Om de concurrentieslag te kunnen winnen, moet een stad zich onderscheiden. Het gaat dus vooral om het ontwikkelen van onderscheidend vermogen. Dit onderscheidend vermogen is volgens de PwC-publicatie gebaseerd op 1) een sterk merk en 2) het vinden van de juiste mix van unieke kwaliteiten en kapitalen.

Voortdurende innovatie en *thought leadership*, uitmondend in een onderscheidende strategie - die door de inwoners wordt gedragen - zijn daarvoor belangrijke bouwstenen.

Wat maakt een stad tot een City of the Future?

Een *City of the Future* is een stad met een sterk merk, gebaseerd op onderscheidende visie. Een *City of the Future* heeft een juiste mix van kapitalen, effectieve partnerships

en een goed organiserend vermogen. Om dat te bewerkstelligen is sterk leiderschap noodzakelijk. Een *City of the Future* is een stad die sociaal stabiel is, een schone en veilige leefomgeving heeft, met goede culturele en recreatieve functies, die goed bereikbaar is en waar alle burgers, zich kunnen ontwikkelen en prettig wonen en werken. Bedrijven moeten er talenten kunnen aantrekken en behouden en op die manier optimaal kunnen ‘ondernemen’.

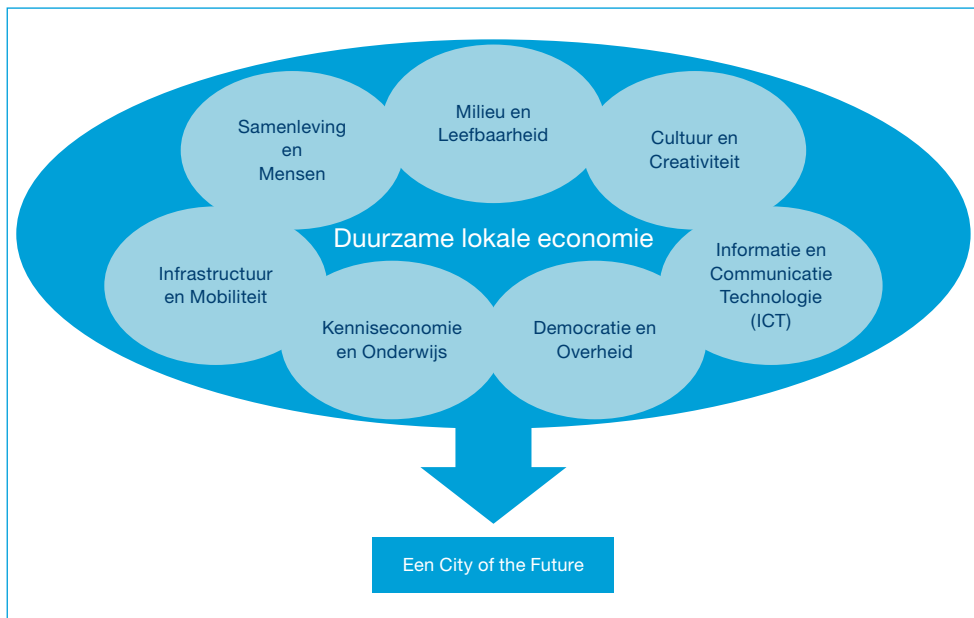
De juiste mix van zeven kapitalen is bepalend

Uit het PwC-onderzoek blijkt dat steden diverse kapitalen bezitten. We onderscheiden verschillende typen ‘kapitaal’, die in samenhang tot een bloeiende en aantrekkelijke stad kunnen leiden. De

bovengenoemde factoren en de manier waarop steden hier mee omgaan, bepalen of een stad een aantrekkelijk vestigingslocatie is; niet alleen voor individuele personen, maar ook voor bedrijven en instellingen. Een sterke economie zal moeten voortvloeien uit deze mix.

Utrechtse kapitalen

Op basis van dit model van kapitalen hebben onderzoekers van PwC de Utrechtse kapitalen onderzocht. Er is een vragenlijst uitgezet onder Utrechtse bedrijven en maatschappelijke instellingen, er is zoveel mogelijk (statistische) data over de Utrechtse kapitalen verzameld en er zijn interviews gehouden met sleutelfiguren uit het bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en politiek en bestuur in Utrecht.

Figuur 1.1: Kapitalen van een City of the Future

Voordat er uitspraken over de Utrechtse mix van kapitalen gedaan kunnen worden, is het zinnig om Utrecht als stad kort te typeren. Kortom: Wat voor stad is Utrecht eigenlijk? Op deze en andere vragen geeft het eerst besproken hoofdstuk een antwoord. De daarop volgende zeven hoofdstukken gaan in op de 'score' van

Utrecht per kapitaal. Vervolgens wordt in hoofdstuk 10 nader op de economische basis van de stad ingegaan. Het 11e hoofdstuk geeft een aanzet voor de strategische agenda voor de toekomst van de stad. In dit afsluitende hoofdstuk wordt de missie van de op te richten Utrecht Development Board uitgelegd.

De zeven kapitalen op een rij:

1. Kenniseconomie en onderwijs

Onderwijs, kennis en wetenschap, innovatie en talentontwikkeling.

2. Samenleving en mensen

Sociaal stabiele omgeving, saamhorigheid en sociale netwerken tussen mensen, bedrijven en instellingen en diversiteit.

3. Infrastructuur en mobiliteit

Goede woningen en meervoudig, goede bereikbaarheid, zowel van buiten af als binnen de stad.

4. Democratie en overheid

Betrokken burgers, gemeenschappelijke doelen, interactieve besluitvorming en echte dialoog tussen burgers, bedrijven, maatschappelijke instellingen en politiek.

5. Cultuur en creativiteit

Een aantrekkelijke stad, goede sfeer, aanbod van culturele en recreatieve voorzieningen. Besef van eigen symbolische en historische waarden.

6. Milieu en duurzaamheid

Schone, attractieve groene en veilige omgeving, die leefbaar is en duurzaam wordt beheerd.

7. Informatie en communicatietechnologie (ICT)

Gebruik van geavanceerde technologie om communicatie te verbeteren en te versnellen en gebruik van nieuwe media en dienstverlening door zowel burgers, bedrijven, instellingen als de overheid.

Wat voor stad is Utrecht eigenlijk?

Park Lepelenburg, Utrecht

Korte typering van de stad Utrecht¹

Utrecht is met een inwonertal van 294.742 inwoners (per 1 januari 2008) de vierde stad van Nederland. Utrecht groeit snel. Prognoses van de gemeente voorspellen dat de stad Utrecht in het jaar 2022 370.000 inwoners zal tellen. Utrecht kent verder een mix van diverse culturen. In de stad van bekende Nederlanders als Dick Bruna, Anton Geesink, Maarten van Rossem, Herman van Veen, Marco van Basten, Katja Schuurman, Henk Westbroek, Rita Verdonk en Ronald Giphart wonen

mensen met ongeveer 148 verschillende nationaliteiten. Van de huidige populatie is ongeveer 30% van niet-westerse afkomst en zo'n 38% van de Utrechters is jonger dan 26 jaar. Utrecht is één van de weinige gemeenten in Nederland waar de 'vergrijzing' geen echte factor van betekenis lijkt te spelen: de relatief grote groep jongeren en jongvolwassenen houden de stad letterlijk jong en vitaal. Utrecht wordt op dit moment zelfs jonger,

¹ Voor een belangrijk deel gebaseerd op 'Utrecht bij de hand, 2008', gemeente Utrecht (2008).

de gemiddelde leeftijd van de inwoners daalt. Niet voor niets heeft Utrecht dan ook een grote aantrekkingskracht op jongeren en krijgt van alle steden jaarlijks de meeste instroom van 'kansrijke' jongeren.

Utrecht ademt historie. Utrecht wordt door bedrijven en (maatschappelijke) instellingen uit de stad vooral met de volgende vier kenmerken geassocieerd:

1. Historisch
2. Creatief
3. Ondernemend
4. Talentvol

Deze vier kenmerken verhouden zich goed met de vier kernwaarden die de gemeente heeft 'gekozen': historie, persoonlijk, talent en vernieuwing.

Geografisch gezien is Utrecht in Nederland zeer centraal gelegen. Daarmee is de stad ook een belangrijk verkeersknooppunt. Rond Utrecht rijden er gemiddeld op elke kilometer Utrechtse ring 159.000 motorvoertuigen per dag. Tussen 7 uur 's ochtends en 7 uur 's avonds gaan er circa 400.000 motorvoertuigen Utrecht in en uit.²

Feiten en cijfers zijn natuurlijk erg interessant, maar waarin onderscheidt Utrecht zich nou wezenlijk van andere steden? Wat zijn de sterke en wat zijn de minder sterke kanten van de stad?

Sterkten van Utrecht

Voor een belangrijk deel gebaseerd op 'Utrecht bij de hand, 2008', gemeente Utrecht (2008)³:

1. Centrale ligging
2. De aanwezigheid van universiteit en andere kennis- en onderzoeksinstellingen
3. Het aanwezige culturele aanbod

4. De combinatie van een grote stad met een kleinschalig, menselijk karakter

5. De hoog opgeleide beroepsbevolking

Verder wordt Utrecht gezien als een zeer aantrekkelijke stad om in te *wonen*. Vooral de *centrale ligging* van de stad trekt veel mensen naar de Domstad. Onder Nederlandse grote steden scoort Utrecht, na Amsterdam zelfs het beste op de woon-aantrekkelijkheidsindex. Om aan de grote vraag van (potentiële) huurders en kopers te kunnen voldoen, bouwt Utrecht momenteel hard aan nieuwe woonlocaties. Zo worden er tot en met 2020 ongeveer 20.000 woningen in Leidsche Rijn en 2.290 in het Stationsgebied opgeleverd. Leidsche Rijn is bovendien de grootste nieuwbouwlocatie van Nederland. In totaal worden in dit gebied 30.000 woningen gerealiseerd voor circa 80.000 mensen. Naar verwachting komen hier uiteindelijk zo'n 40.000 mensen te werken.

Utrecht vormt door zijn centrale ligging een verbinding tussen Noord- en Zuid-Nederland. Tegelijkertijd is er daardoor veel doorgaand verkeer en niet altijd een sterke binding met de stad.

De aanwezigheid van de grootste universiteit van Nederland en een relatief zeer hoge studentenpopulatie, maakt Utrecht tot een echte *kennisstad*. In totaal studeren er alleen al in het hoger onderwijs 65.000 studenten. In vergelijking met andere steden heeft zij de hoogst opgeleide bevolking van Nederland.

Utrecht is de *meest creatieve stad* van Nederland. Daarmee bedoelt de Atlas voor Gemeenten dat Utrecht van alle Nederlandse steden de stad is met in

² Meer feiten en cijfers over de stad Utrecht zijn onder meer terug te vinden op www.utrecht.nl.

³ Onderzoek PwC 2008.

verhouding het grootste aandeel inwoners dat een creatief beroep uitoefent. Naast professionele kunstenaars, komen ook 'gewone' Utrechters regelmatig met cultuur in aanraking. *“Iedere week is er wel een festival of evenement. Cultuurliefhebbers kunnen hun hart ophalen in de vele musea, de Stadsschouwburg en muziekcentrum Vredenburg – en straks ook het Muziekpaleis.”*⁴ Het is dan ook meer dan logisch dat Utrecht tot Evenementenstad 2007 is uitgeroepen. *“Utrecht heeft volgens de jury in het afgelopen jaar stappen gemaakt in professioneel beleid en innovatie van evenementen.”*⁵ Kenmerkend is de kleinschaligheid van de evenementen, er zijn weinig evenementen met (inter) nationale allure. Ook is Utrecht een stad met een rijke, culturele historie, die zelfs teruggaat tot het begin van onze jaartelling. In 2013 wordt de 300e verjaardag van de Vrede van Utrecht feestelijk gevierd. De Vrede van Utrecht staat symbool voor een einde van jarenlange (godsdienst)oorlogen in Europa en een begin van internationale vrede.

Vredeskaart van Utrecht

Verder heeft de Domstad, relatief gezien, de meeste startende ondernemers en is zij het best bereikbaar met het openbaar vervoer in vergelijking tot alle Nederlandse

steden. Ook is Utrecht een stad met relatief veel wetenschappelijk opgeleide inwoners (het hoogste percentage na Leiden) en 'nerds' (mensen met een baan in de ICT- of high-tech-industrie). De centrale ligging maakt haar ook tot een interessante *vestigingslocatie* voor bedrijven. Om aan de vraag naar kantoorlocaties te kunnen voldoen, worden er volop kantoorlocaties opgeleverd.

Zwakten van Utrecht

Naast sterke punten, kent Utrecht uiteraard ook nog een aantal zwakke punten. In het eerder genoemde onderzoek onder bedrijven en (maatschappelijke) instellingen, is gevraagd wat volgens hen de belangrijkste zwakke kanten van de stad zijn. De volgende top-5 is daaruit af te leiden:

1. De bereikbaarheid per auto
2. Het ontbreken van een uitgesproken imago
3. De hoge huizenprijzen
4. De beperkte samenwerking tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven en kennisinstellingen
5. Het toenemende tekort aan woonruimte

Utrecht is, zoals eerder gezegd, centraal gelegen. Dit trekt echter ook een zware wissel op de *bereikbaarheid per auto*. Files rondom en binnen de stad zijn aan de orde van de (werk)dag.

Utrecht heeft geen duidelijk, uitgesproken *imago*. Ook de slogan “Je vindt ’t pas echt in Utrecht” heeft daar weinig tot niets aan kunnen veranderen. Volgens ruim 80% van

⁴ ‘Utrecht bij de hand, 2008’, gemeente Utrecht (2008).

⁵ www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=12564&persberichtID=205899&type=pers

de bedrijven en (maatschappelijke) instellingen moet de *promotie en marketing* van de stad in de toekomst echt beter.

Andere zwakke kanten van de stad lijken vooral de keerzijde van de eerder gepresenteerde medaille te zijn. Utrecht is een echte kennisstad, maar de *samenwerking* tussen kennisinstellingen – zoals de Universiteit Utrecht – en bedrijven is beperkt. Net als de onderlinge samenwerking tussen bedrijven. Omdat Utrecht een aantrekkelijke stad is om in te wonen, is er ook een toenemend *woningtekort* in de stad. De huizenprijzen zijn zeer hoog.

In Utrecht zijn er diverse wijken waarin de nodige *sociaaleconomische problemen* aanwezig zijn. Van de 40 door het kabinet Balkende IV vastgestelde probleemwijken, zijn er vier afkomstig uit de Domstad. De gemeente heeft er op eigen initiatief nog een vijfde ‘aandachtsgebied’ aan toegevoegd. Verder wordt er in Utrecht weliswaar aan meer bedrijvenlocaties gebouwd, maar de enquête laat zien dat men momenteel toch met een toenemende *schaarste aan ruimte voor werken* (vooral bedrijventerreinen) kampt. Ook is er een personeels-schaarste, met name in het segment lager en middelbaar opgeleiden. Er zijn wel veel hoger opgeleiden in de stad.

Overall resultaten CotF-tool en survey

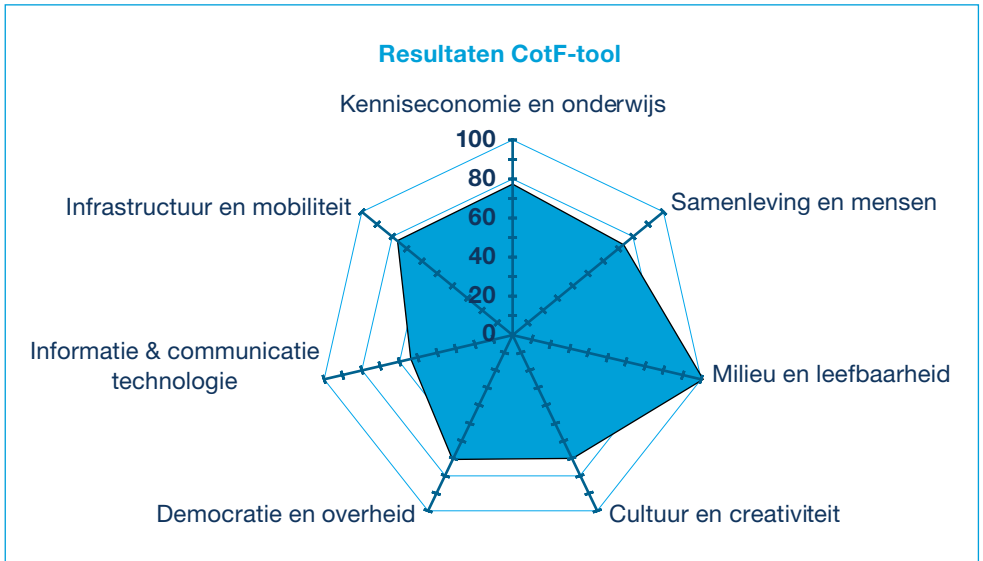
In het onderzoek zijn twee verschillende onderzoeksmethoden gebruikt, die overigens niet 1-op-1 met elkaar vergelijkbaar – ondanks de gedeelde *Cities of the Future*-filosofie. De eerste methode is de

City of the Future assessmenttool (hierna: CotF-tool) en is gebaseerd op objectieve bronnen, zoals gemeentelijke documenten, statistische gegevens en diverse monitoren. De tweede onderzoeksmethode betreft een enquête (hierna: survey) onder bedrijven en (maatschappelijke) instellingen. Ruim 150 bedrijven en maatschappelijke instelling uit Utrecht hebben aan de hand van vragen en stellingen aangegeven wat ze van de kapitalen vinden.

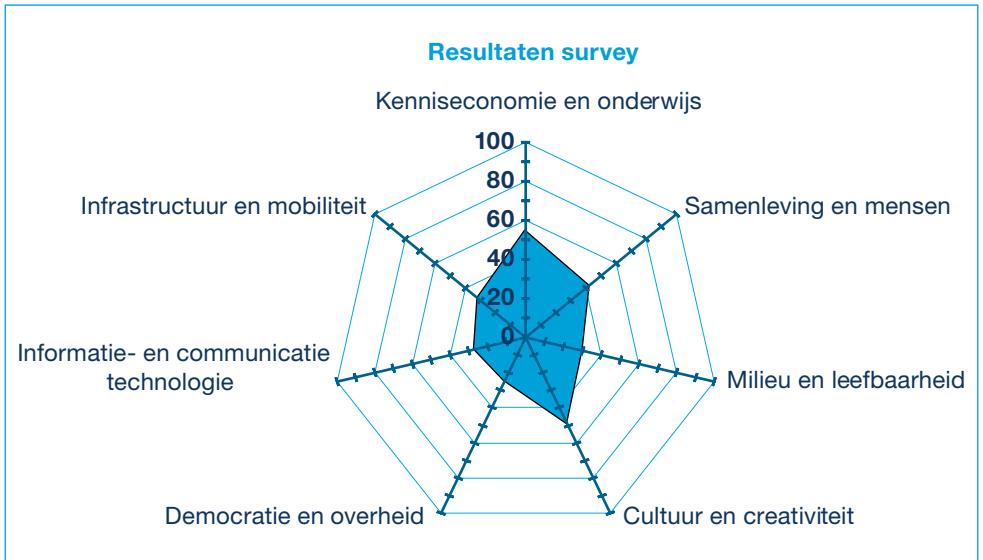
Tussen de resultaten van CotF-tool (figuur 2.1) en de survey (figuur 2.2) lijken behoorlijke verschillen te bestaan. Ten eerste springt de overall lagere score bij de survey in het oog. Met name bedrijven zijn minder positief gestemd. Ten tweede valt op dat in de CotF-tool het kapitaal ‘Milieu en duurzaamheid’ perfect scoort (100%-score). In de survey komt dit kapitaal echter (veel) minder positief naar voren. Ook ‘Democratie en overheid’ levert de nodige verschillen op. De ‘best scorende’ kapitalen uit de survey zijn de Kenniseconomie, het onderwijs en Cultuur en creativiteit. Ook in de CotF-tool scoren deze kapitalen relatief goed.

Meer vragen dan antwoorden

De overall score van de CotF-tool en de survey roept vragen op over de verschillende kapitalen. Daarom nemen we de kapitalen één voor één onder de loep.

Figuur 2.1: Resultaten CotF-tool Utrecht

Figuur 2.2: Resultaten survey bedrijven en (maatschappelijke) instellingen Utrecht

Utrechts kapitaal: Kenniseconomie en onderwijs

Academiegebouw Universiteit Utrecht

Samenvatting

Met de jonge populatie, de aanwezigheid van vele (goede) onderwijsinstellingen en de onderlinge samenwerking beschikt Utrecht over veel talent. Tegelijkertijd is aandacht voor 'achterblijvers', zoals allochtone jongeren, hard nodig en zal de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijven moeten worden uitgebreid.

Korte typering kapitaal

In een kenniseconomie draait alles logischerwijs om kennis. Kennis is dan belangrijker dan arbeid, geld en/of grondstoffen. Kennis is intellectueel vermogen, het beschikken over vaardigheden, talentontwikkeling en het onderhouden hiervan (leren en blijven leren). Utrecht wil en kan een kennisstad zijn waarin al deze elementen die bij een gezonde kenniseconomie horen samenkomen. Uit de CotF-tool en de survey onder bedrijven en (maatschappelijke) instellingen blijkt hier voldoende basis voor te zijn.

Utrecht als dé kennisstad

“Utrecht wil zich nadrukkelijker landelijk profileren en promoten als stad met talent. Kennis en talent vormen de sleutel voor succes in de economie van morgen. Aanwezig talent, in de vorm van een goed opgeleide beroepsbevolking, wordt dé vestigingsplaatsfactor voor bedrijven. Met een getalenteerde beroepsbevolking, de universiteit, een breed aanbod van hbo- en (v)mbo-opleidingen en de historische stad met haar (studenten)cultuur heeft Utrecht hiervoor een goede uitgangspositie.”

Nota ‘Economisch Profiel Utrecht 2010’

Sterkten en kansen

Het ‘intellectuele’ kapitaal scoort behoorlijk hoog in de CotF-tool (het hoogst na milieu-kapitaal). Daarnaast ligt ook het huidige én toekomstige opleidingsniveau relatief hoog. De kracht van Utrecht als kennisstad is een gevolg van de sterke combinatie van de Universiteit Utrecht (volgens hoogleraren zelfs de beste universiteit van Nederland), het Medisch Centrum Utrecht en de diverse Hogescholen.

Uit de survey blijkt dat bedrijven en (maatschappelijke) instellingen relatief tevreden zijn over de Utrechtse kennis-economie en onderwijs. Ongeveer 65% geeft aan dat Utrecht momenteel een ‘sterke kennis-economie’ heeft. Ook bezit de stad volgens hen over veel innovatiekracht en intellectueel vermogen (62%). Meer dan de helft is van mening dat de aanwezigheid van universiteit en andere kennis- en onderzoeksinstituten één van de sterkste

kanten van de stad is. Wanneer respondenten wordt gevraagd waar Utrecht de komende jaren vooral in moet investeren, wordt kennis-economie en onderwijs, na infrastructuur en mobiliteit, het meest genoemd.

Inspirerend voorbeeld van samenwerking

Onderwijsinstellingen zijn in Utrecht volop bezig om de kennis-economie vorm en inhoud te geven. Dat betekent in één woord: samenwerking. Waar Regionale Opleidingscentra (ROC’s) in veel andere steden relatief weinig (inhoudelijk) contact met hogescholen hebben, is de samenwerking tussen deze MBO- en HBO-instellingen al jaren een succes.

Samenwerking MBO en HBO

ROC Midden Nederland en Hogeschool INHOLLAND hebben in 2005 een convenant voor het verbeteren van de doorstroom van MBO naar HBO getekend. “Beide instellingen vinden het van strategisch belang om in de regio Utrecht een breed en samenhangend aanbod van onderwijsvoorzieningen te ontwikkelen en in stand te houden.” (...) “In dit convenant geven beide partijen aan daarbij nadrukkelijk rekening te houden met de al bestaande samenwerking met de Hogeschool van Utrecht.”

Website Landelijk Platform MEO-HEO

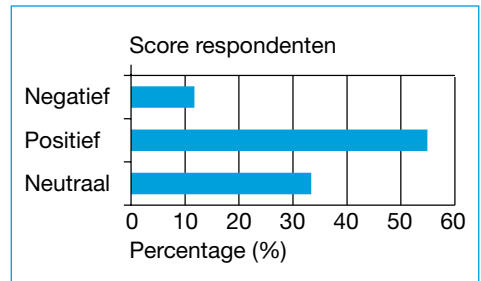
Zwakten en bedreigingen

Het lagere opleidingsniveau van allochtone Utrechters in vergelijking tot autochtone Utrechters is een duidelijk aandachtspunt.

Zo blijkt uit onderzoek dat van alle autochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs 90% een diploma haalt. Onder allochtone leerlingen is dat percentage 80%.⁶ Noemenswaardig punt is wel dat het aandeel allochtone studenten in het hoger onderwijs in de afgelopen jaren is gestegen. Vooral de stijging van allochtone vrouwen is opmerkelijk en biedt perspectieven.⁷ Toch gaat 28% van de jongeren zonder startkwalificatie van school. Maar de aansluiting tussen kennisinstellingen en bedrijven kan nog beter. Er zijn relatief weinig sterke clusters van en samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen. Toch lijkt nu een intensievere samenwerking mogelijk tussen de grotere advieskantoren in de stad en de daarbij aansluitende faculteiten van de universiteit. Nadeel is dat deze samenwerking deels is beperkt doordat grotere kantoren in Amsterdam zijn gevestigd of daar de hoofdvestiging hebben. Een sterker cluster rond het KNMI, RIVM en TNO behoort wellicht ook tot de mogelijkheden.

Een andere uitdaging is het behouden van aanwezig talent voor de stad. Volgens een kleine 40% is Utrecht hier momenteel

goed toe in staat; de rest weet het niet of denkt dat Utrecht dit (nog) onvoldoende kan. Een ander belangrijk aandachtspunt is dat Utrecht daadwerkelijk hét onderwijscentrum van Nederland wordt en blijft. Volgens 1 op de 5 respondenten is Utrecht namelijk niet hét onderwijscentrum van Nederland en meer dan een kwart van de mensen weet het niet. Voor ruim 91% van de bedrijven en (maatschappelijke) instellingen is *meer samenwerking* tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen essentieel om in de toekomst een aantrekkelijke stad voor jong talent te blijven.

Figuur 3.1: Overzicht scores kapitaal ‘Kenniseconomie en onderwijs’ uit survey

Utrecht: een fantastische stad met veel talent

“Utrecht is een fantastische stad met veel talent, dynamiek en enthousiasme, maar tegelijk een stad die bij voorkeur rust lijkt te zoeken en haar licht steevast onder de korenmaat plaatst. De vraag blijft hoe aantrekkelijk te blijven voor jonge mensen als werk-, studeer- en leefomgeving en een internationaal gezicht te krijgen als stad met talent en kwaliteit.”

Citaat respondent survey

6 Monitor Diversiteit en Integratie 2007 (p. 29).

7 Monitor Diversiteit en Integratie 2007 (p. 33).

4

Utrechts kapitaal: Samenleving en mensen

Utrechters ontmoeten elkaar

Samenvatting

Utrecht is een zeer diverse stad, vol inwoners met diverse culturele achtergronden, levensstijlen en leeftijden. Die diversiteit lijkt zowel een kracht als een zwakte te zijn. Een kracht, omdat diversiteit kan leiden tot synergie en creatieve mixen. De multiculti-wijk Lombok is hiervan een positief voorbeeld. Een zwakte, omdat onderlinge verbondenheid van Utrechters door het gebrek aan onderling contact en ontmoeting enigszins onder druk lijkt te staan.

Korte typering kapitaal

De gemeente heeft in 2007 het meerjarenkader 'Diversiteit en Integratie' opgesteld. Missie is "het ontwikkelen van veelzijdig talent in een stad van betrokken burgers en organisaties" centraal staat. Een specifiek doel is Utrechters meer met elkaar en met de stad verbonden te laten zijn. Verbondenheid valt en staat met (gevoel van) veiligheid, actief burgerschap, identiteit en je als inwoner, bedrijf en/of instelling thuis voelen in de stad.

Iedereen moet zich in Utrecht thuis voelen

“Utrecht moet een stad worden waar alle burgers zich thuis voelen. De aanwezige verschillen tussen Utrechters zijn een gegeven. We onderkennen die en doen er ons voordeel mee. Iedereen voelt zich Utrechter en verantwoordelijk voor de stad. Om dit te bereiken is het belangrijk te investeren in onderling vertrouwen en acceptatie van diversiteit, omdat er in de stad op diverse terreinen en tussen verschillende doelgroepen onderlinge vooroordelen en intolerantie bestaan.”

Meerjarekader Diversiteit en Integratie (2007, p. 13)

Sterkten en kansen

De CotF-tool laat zien dat 60% van de bevolking zich over het algemeen veilig voelt in de stad. Het gevoel van veiligheid is ten opzichte van 2005 met maar liefst 20% gestegen. Het gemeentebestuur om de sociale samenhang tussen Utrechters te verbeteren, is voornamelijk gericht op de wijken. Met behulp van een *wijkgerichte aanpak* moet de sociale cohesie worden verbeterd. Deze wijkaanpak van Utrecht trekt inmiddels in positieve zin ook de aandacht van andere gemeenten. Op het gebied van de gezondheidszorg is het aanbod van medische voorzieningen en artsen relatief hoog. Ook is de levensverwachting van Utrechters toegenomen.

Uit de survey blijkt dat ruim 60% van de mensen van mening is dat veel mensen, bedrijven en (maatschappelijke) instellingen zich voor de Utrechtse

samenleving inzetten. Slechts 8,3% is het hiermee oneens. Ruim de helft acht de saamhorigheid in Utrecht goed. Veel bedrijven en (maatschappelijke) instellingen hebben netwerken in de stad, maar het gaat wel om een groot aantal netwerken. Maar de netwerkstructuur in de stad is gefragmenteerd en mist focus.

Zwakten en bedreigingen

Uit cijfers van de gemeente blijkt dat allochtone en autochtone Utrechters relatief gescheiden van elkaar leven. “Contacten tussen de diverse herkomstgroepen in

Utrecht wint Parel voor Integratie 2007

“Het project ‘Van binnen naar buiten’ in de Utrechtse wijk Overvecht was in 2007 de winnaar van de eervolle titel Parel van Integratie 2007. Minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie reikte de prijs uit.

Het project in de Utrechtse wijk Overvecht ging begin 2006 van start en richt zich op ontmoeting, dialoog en toenadering tussen de verschillende groepen. In het projectgebied, de 367 huishoudens van de drie tien-hoogflats, was namelijk weinig contact tussen de verschillende etnische groepen. Er was sprake van wantrouwen, vooroordelen en spanningen tussen de autochtone en allochtone bevolking. Door het doen van huisbezoeken kreeg de gemeente een overzicht van gewenste activiteiten en voorzieningen. Het project heeft reeds een terugkerende conversatie-bijeenkomst opgeleverd.”

Website Nicis

Klein Istanbul in Utrecht

“Wie door de Kanaalstraat in de Utrechtse wijk Lombok loopt, waant zich in Istanbul. Lombok laat zien waar etnisch ondernemerschap toe kan leiden: een levendige multiculturele wijk die na jaren van verpaupering aan een tweede leven is begonnen. Het succes van Lombok heeft weinig met beleid te maken. Sterker nog, misschien heeft de beslissing van de gemeente Utrecht om in plaats van sloop en nieuwbouw de fysieke omgeving intact te laten, meer bijgedragen aan de opleving van Lombok dan het gemeentelijke ondernemersbeleid. De kleinschaligheid, het gevarieerde woningbestand, de gunstige ligging ten opzichte van het stadscentrum en de open houding van de bewoners vormen een unieke combinatie waardoor het Lombokse ‘model’ zich niet zomaar laat overplanten naar een andere stad. Het beleid van de gemeente is vooral praktisch: zo heeft ze met Europees geld de Lombok bedrijvengids uitgebracht. In dit regelmatig geactualiseerde boekje kunnen etnische ondernemers uit de wijk hun bedrijf presenteren, om zo collega- ondernemers te leren kennen en klanten te trekken. Een even simpel als doeltreffend idee, dat alom beschouwd wordt als een groot succes.”

Uit artikel G.J. Hospers (2004), ‘Migrantenondernemers: de wereld in de wijk’

Utrecht tijdens Koninginnedag

de stad zijn schaars. Zowel fysiek als sociaal leven allochtonen en autochtonen gescheiden. Allochtonen, maar ook autochtonen willen wel graag meer contact.” Uit de survey komt naar voren dat bijna 35% van mening is dat er tussen groepen en/of individuen een sterke polarisatie is. 58% vindt dat bevolkingsgroepen uit verschillende culturen en/of religies langs elkaar heen leven.

Ook voelen Utrechters met een lichamelijke handicap en niet-westerse Utrechters zich vaker in de maatschappij buitengesloten. Het gemiddelde rapportcijfer voor sociale cohesie in de buurt is dan ook, net als in 2007, een 5,5.⁸ In 2006 was dat cijfer nog

Stichting Slinger Utrecht

In 2007 is Stichting Slinger Utrecht opgericht. Missie van de stichting luidt:

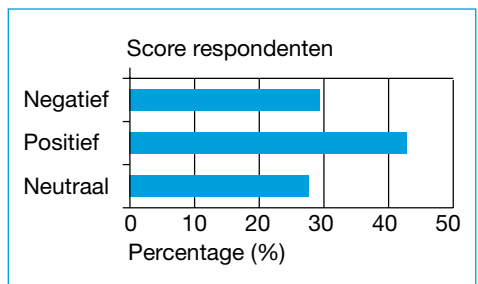
“De Slinger is een symbool van verbondenheid. Het is een Utrechts netwerk van bedrijven, maatschappelijke organisaties, onderwijs en media die samen een zichtbare bijdrage willen leveren aan de duurzaamheid, veiligheid en sociale cohesie in de stad Utrecht en daarmee aan de kwaliteit en vitaliteit van de samenleving als geheel. Mensen kiezen er zelf voor om het symbool van de Slinger te omarmen en het uit te dragen als teken dat zij staan voor het verbinden van de samenleving.”

De Slinger is inmiddels verantwoordelijk voor diverse projecten in de stad die de onderlinge verbondenheid tussen Utrechters heeft vergroot.

Jaarverslag 2007, Stichting Slinger Utrecht (p. 5)

een 5,7. Jongvolwassenen, mensen met een slechtere gezondheid en niet-westerse allochtonen geven zelfs een iets lager rapportcijfer.

Hoewel het veiligheidsgevoel over het algemeen stijgt, vinden volgens de survey meer mensen Utrecht een onveilige, dan een veilige stad (46,6% tegen 31,8%). Ondanks deze relatief lage scores geeft ‘slechts’ 19% van de respondenten aan dat Utrecht in verbetering van ‘Samenleving en mensen’ zal moeten investeren. Vier andere kapitalen worden als belangrijker investeringen gezien.

Figuur 4.1: Overzicht scores kapitaal ‘Samenleving en mensen’ uit survey

8 Bron: Utrecht Monitor 2008 (2008, p. 111).

Utrechts kapitaal: Democratie en overheid

Burger brengt met behulp van een stemmachine haar stem uit

Samenvatting

Op het terrein van 'Democratie en overheid' lijkt er een tegenstelling te bestaan tussen de vele inspanningen van de gemeente om de participatie te verhogen en de dienstverlening te verbeteren aan de ene kant, en de mening/ervaring van burgers, (maatschappelijke) instellingen en bedrijven aan de andere kant. Onduidelijk is of wijkraden, burgerinitiatieven, duurzaamheidsbudgetten, etc. de gewenste effecten realiseren. Op het gebied van de publieke dienstverlening lijken de vele inspanningen

van de gemeente uit het verleden wèl tot een grotere tevredenheid van burgers en bedrijven te hebben geleid.

Korte typering kapitaal

Burgerparticipatie, maar ook de (publieke) dienstverlening door de gemeente, vormen de basis voor het kapitaal 'Democratie en overheid'. De gemeente is erg actief in het faciliteren van allerlei participatiemogelijkheden voor Utrechters. Naast de reguliere, democratische verkiezingen

bestaan er in Utrecht Wijkraden, duurzaamheidsbudgetten, burgerinitiatieven, referenda en diverse adviesraden/-organen voor jongeren, ouderen, allochtonen, enzovoort. Een integrale, lange termijnvisie over democratie en lokaal bestuur is er daarentegen niet. In het huidige collegeprogramma staat wel een aantal doelstellingen en maatregelen voor de middellange termijn (vier jaar) geformuleerd. Verbetering van de publieke dienstverlening door een meer integrale vorm van dienstverlening (telefonisch, via internet, via wijkbureaus/loketten, etc.) is hier één van de doelen.

Actieve Utrechters basis voor gezonde, lokale democratie

“Utrecht is een stad met veel actieve en betrokken bewoners. Wij vinden het belangrijk om initiatieven van bewoners te ondersteunen en hen actief te betrekken bij ontwikkelingen in de stad en hun directe leefomgeving. Wijkgericht werken blijft hiervoor een belangrijk instrument. Wij willen een open en aanspreekbare gemeente zijn. Goede dienstverlening aan bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven staat hoog in het vaandel. Het college wil afgerekend worden op daadkracht en snelheid in de dienstverlening en de uitvoering van beleid.”

Collegeprogramma 2006-2010 (p. 4)

U-shake goed vehikel voor jongerenparticipatie

In 2007 is U-shake opgericht om jongeren in Utrecht een stem te geven. “Inmiddels heeft U-shake laten zien dat zij in jongeren gelooft, oplossen zoekt en met nieuwe ideeën en mogelijkheden komt, in samenwerking met jongeren voor hun stad Utrecht.

U-shake doet dat op een bijzondere manier, zij betreft jongeren en laat hun het creatieve brein zijn. Want wie kan nou beter oordelen over zijn of haar stad dan de jongeren zelf? Zij weten als geen ander wat zich afspeelt in de stad en staan dagelijks in contact met andere leeftijdsgenoten. En of nou problemen worden besproken of dat er nieuwe ideeën ontstaan, ze denken na over zichzelf, over hun vrienden en hun omgeving.

Het afgelopen jaar heeft U-shake laten zien dat de formule werkt. De verschillende trendspotrondes en groepsgesprekken zijn het resultaat hiervan. Jongeren kwamen bijeen en praatten over zaken die hun aangaan waaronder: Radicalisering onder de Utrechtse jeugd, de Utrechtse sportpas, de ontleding onder jongeren en homoseksualiteit.”

Uit artikel Mersiha Cuk (U-shake 2008), ‘U-shake is jarig!’, website www.u-shake.nl

Sterkten en kansen

De opkomst bij de laatste gemeenteraadsverkiezing lag met 54% ongeveer 10% hoger dan bij de voorgaande verkiezingen. Daarnaast is de gemeente op diverse manieren voor burgers goed bereikbaar: persoonlijk, per post, per e-mail, per

telefoon en per fax. De resultaten van de dienstverlening worden voor burgers via het Burgerjaarverslag inzichtelijk gemaakt. Hieruit blijkt dat de gemiddelde tevredenheid van de Utrechter over het contact met de gemeente met een 6,9

Samenscholingsverbod in Kanaleneiland

“De gemeente Utrecht voert een samenscholingsverbod voor een deel van de wijk Kanaleneiland. Ook wordt meer politie ingezet. Burgemeester Brouwer spreekt van een ‘kritieke situatie in een deel van de wijk’. Het spant er volgens haar om ‘of de autoriteiten er de baas blijven’, zei ze vrijdagavond tegen RTL. Kanaleneiland kampt met toenemende overlast van jongeren en de buurt wordt geteisterd door straatrovers, inbrekers en drugsdealers. Onlangs werd een cameraploeg belaagd en ook agenten moesten het ontgelden. Het samenscholingsverbod gaat over enkele weken in en wordt van kracht in straten in het noordelijke deel van de wijk. Op dit moment bekijkt de gemeente onder andere voor welke groepen het verbod gaat gelden en hoe lang het gaat duren. Kanaleneiland is een van de veertig probleemwijken waarvoor minister Vogelaar extra geld uittrekt.”

Bericht RTV Utrecht (22 september 2007), website www.rtvutrecht.nl

gematigd positief wordt beoordeeld. Het valt op dat in de survey bedrijven gemiddeld ruim een halve punt minder positief zijn dan de maatschappelijke instellingen. Daarnaast is de tevredenheid over het brief- en e-mailcontact gestegen, met name op het terrein van snelheid en duidelijkheid.

Uit de survey blijkt dat ongeveer een derde vindt dat de Utrechtse wijkraden en duurzaamheidsbudgetten sterk bijdragen aan de participatie van burgers. Deze

budgetten zijn inmiddels gestegen van € 250.000 naar € 1.000.000 per wijk, per jaar. Opvallend is dat dit kapitaal door de overgrote meerderheid niet wordt gezien als een onderdeel waar dringend in moet worden geïnvesteerd.

Zwakten en bedreigingen

Slechts 15% van de Utrechters blijft tevreden te zijn over de invloed die zij op de lokale besluitvorming kunnen uitoefenen. Publieke onrusten en/of rellen hebben zich slechts in zeer beperkte mate voorgedaan. Onrust was er voornamelijk onder niet-westerse jongeren in bepaalde wijken, zoals Ondiep en Kanaleneiland. Inmiddels is de urgentie om deze wijken kordaat aan te pakken duidelijk.

Daarnaast heeft er eind 2007 een burgemeestersreferendum plaatsgevonden. De opkomst was met minder dan 10% te laag om geldig te kunnen zijn. *“De raad beschouwt het opkomstpercentage van nog geen 10% als een krachtig signaal van de Utrechtse bevolking tegen het burgemeestersreferendum.”*⁹ Een belangrijk verbeterpunt op het terrein van publieke dienstverlening is de telefonische bereikbaarheid. Daarnaast wordt ook het aantal gemeentelijke producten dat via internet kan worden aangevraagd, in de komende tijd vergroot. Tenslotte investeert de gemeente in het publiceren van een kwaliteitshandvest, waardoor burgers weten wat ze gemeentelijke dienstverlening kunnen en mogen verwachten.¹⁰

Uit de survey komen diverse verbeterpunten naar voren. Zo is ruim 48% van de bedrijven en (maatschappelijke)

9 www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=197043

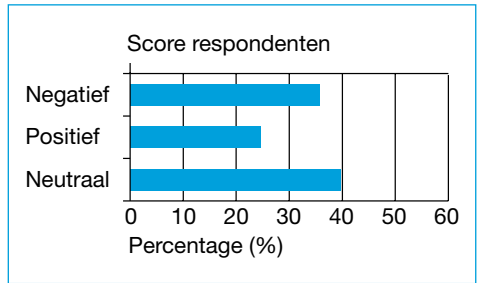
10 Burgerjaarverslag 2007 (p. 21).

instellingen van mening dat het bestuur van de gemeente Utrecht niet of onvoldoende *transparant en duidelijk* is. Een kleine 35% vindt niet dat het gemeentebestuur een *eerlijke en betrouwbare* partner is. Ongeveer 47% zegt dat burgers niet veel of onvoldoende invloed op het gemeentelijk beleid hebben. Tenslotte geeft ruim een kwart aan dat de gemeente niet goed of onvoldoende van de nieuwe mogelijkheden van digitale dienstverlening (eGovernment) gebruik maakt. Ruim 55% heeft hierover overigens geen mening.

Serius nemen van burgers leidt tot meer verbondenheid en verantwoordelijkheid

“Utrecht moet ook een stad van de burgers worden. Utrecht is nu alleen een stad van de ambtenaren. Burgers worden niet gehoord of serieus genomen; dat smooit de verbondenheid tussen mensen en hun verantwoordelijkheid. En juist die verbondenheid en verantwoordelijkheid is nodig om creativiteit en ondernemingszin tot bloei te brengen.”

Citaat respondent survey

Figuur 5.1: Overzicht scores kapitaal 'Democratie en overheid' uit survey

Utrechts kapitaal: Cultuur en creativiteit

Optreden tijdens het Festival aan de Werf in Utrecht

Samenvatting

Dat Utrecht een creatieve stad is blijkt heel duidelijk. Utrecht barst ook van de ambitie. Zo wil de gemeente de start van de Tour de France in 2010 naar de Domstad halen en is men van de stad een 'bruisend sportcentrum' maken. Utrecht is een echte cultuurstad, zoveel is ook duidelijk. Daarnaast wil Utrecht ook steeds meer een sportstad zijn. Deze ambitie wordt gerechtvaardigd door de survey, waarin men aangeeft dat dit essentieel is voor de toekomst van de stad. Utrecht is een

sterke evenementenstad en won daarvoor in 2007 een prijs. In de komende jaren staan grote investeringen gepland, onder andere in het Muziekpaleis, het gebied rond het Beatrixtheater/Jaarbeurs en de Stadsschouwburg.

Korte typering kapitaal

Het kapitaal 'Cultuur en creativiteit' heeft alles te maken met de attractiviteit van een stad, de sfeer, het aanbod en bereikbaarheid van culturele en recreatieve

evenementen en het besef van eigen symbolische en historische waarden. Al enkele achtereenvolgende jaren is zij, volgens de Atlas voor Gemeenten, de meest creatieve stad van Nederland. De gemeente erkent het creatieve karakter van de stad en heeft in haar Cultuurnota 2008-2018 een aantal duidelijke ambities geformuleerd om die nummer 1 positie te behouden.

Europese culturele hoofdstad in 2018

“Utrecht heeft een grote ambitie: de stad wil in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa zijn. De kandidaatstelling vindt plaats in 2012. Utrecht organiseert - als opmaat naar deze Europese positie - in 2013 samen met de provincie een groots internationaal evenement ter gelegenheid van 300 jaar Vrede van Utrecht.”

Cultuurnota Utrecht 2008-2018 (p. 4)

Ook heeft de gemeente de ambitie om “van Utrecht een bruisend sportcentrum te maken waar sportactiviteiten op alle niveaus aangeboden worden en waar iedereen de mogelijkheid krijgt om hieraan vooral op een actieve wijze deel te nemen. Wij willen dit bereiken door een sportklimaat te creëren waarbinnen publieke en private initiatieven een kans krijgen en die elkaar in een sportieve en sociaal economische wedijver kunnen versterken.”¹¹

Sterkten en kansen

“Utrecht is een bruisende, aantrekkelijke cultuurstad op weg naar internationale allure, zo staat in onze cultuurvisie 2005-2008 cultuur is kapitaal. Anno 2007 hoeven wij hier niets aan af te doen. (...) Ruim 80% van de Utrechters is tevreden over het culturele aanbod. Onze podia, musea, festivals en historisch erfgoed trekken talloze bezoekers uit stad, regio en (buiten)land.”¹²

Ook uit onderzoek naar het toeristisch *imago* van de stad, blijkt Utrecht zeer goed te scoren. Bij toeristische attracties wordt als eerste de Domtoren genoemd, ten tweede de winkels en winkelcentrum Hoog Catharijne, ten derde grachten/werven en ten vierde de beurzen in de Utrechtse Jaarbeurs. De horeca en recreatieve mogelijkheden dragen bij aan dit toeristische succes. Grote vraag is wel of er genoeg hotelaccommodaties zijn of het daarnaast aantrekkelijk genoeg is.

Jo de Viet, voormalig hoofd Economische Zaken van de gemeente Utrecht en huidig directeur Stads promotie, geeft een verklaring voor het creatieve karakter van Utrecht¹³:

- *“Utrecht is omgeven door een gevarieerde omgeving; de stad bevindt zich in vier verschillende landschapstypes; rivierengebied, weidegebied, bossen en plassen.*
- *Utrecht is een echte studentenstad. Zo'n 65.000 studenten studeren er. Zij brengen niet alleen kennis en talent naar de stad, maar scheppen ook een behoefte aan bepaalde voorzieningen.*

¹¹ www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=11216

¹² 'Cultuurnota Utrecht 2008-2018', 2007, p. 6, Gemeente Utrecht.

¹³ 'Verslag expertatelier Creatieve stad Innovatie', 22 september 2005, Utrecht.

- *De stad Utrecht is rijk aan monumentale panden. Door renovaties neemt het aantal monumentale panden alsmat toe. Utrecht is daarom een aantrekkelijke stad om te wonen en te werken.*
- *In Utrecht worden een groot aantal evenementen georganiseerd. De regelmatig georganiseerde culturele zondagen zijn een trekker.” (...)*
- *“Een ander aspect wat Utrecht een aantrekkelijke plek maakt is het grote aantal horecagelegenheden.*
- *Winkelhart van Nederland.*
- *Utrecht heeft een goede economische structuur; met veel nieuwe bedrijven.*
- *De centrale ligging binnen Nederland.”*

De survey laat een vergelijkbaar optimistisch geluid horen. Volgens 80% van de bedrijven en (maatschappelijke) instellingen is Utrecht een aantrekkelijke stad voor culturele activiteiten en voor creatieve mensen en bedrijven. 60% vindt Utrecht op cultureel gebied een geduchte concurrent voor andere steden.

Utrecht als toeristische trekpleister

“Utrecht is met haar prachtige middeleeuwse binnenstad, haar unieke grachten en werven, terrassen, haar ruime en gevarieerde winkelaanbod en haar topaanbod op het gebied van historische kloosters, kerken, (stads) kastelen en moderne architectuur een populaire stad voor een toeristisch uitstapje in eigen land. Om te winkelen, een museum te bezoeken, een rondvaart of een stadswandeling te maken en natuurlijk de Domtoren te beklimmen.”

Wethouder Marka Spit (2007) in ‘Utrecht in beeld’

Utrecht over Utrecht

“Alle inwoners van de provincie kunnen ‘hun’ visie op Utrecht insturen in de vorm van een film, foto, verhaal of gedicht. Op 15 juni 2008 zal het festival plaatsvinden in het Louis Hartlooper Complex waar de inzendingen vertoond en gepresenteerd worden. Een professionele jury beoordeelt de inzendingen die meedoen in de competitie en de mooiste zullen worden beloond met een Utrecht over Utrecht award. Voor elke categorie geldt een bijbehorende geldprijs variërend van 500 euro tot de Rabobank Utrecht Cinema Award ter waarde van 4000 euro! De winnende foto wordt op bijzondere wijze in Utrecht tentoon gesteld.”

Website Utrecht over Utrecht

Utrecht blijft ook de komende jaren zeer veel investeren in cultuur en creatieve projecten. Zo wordt er gebouwd aan een groots en uniek Muziekpaleis, waarin diverse bestaande muziekinstellingen worden verenigd. Het Muziekpaleis zal naar verwachting in 2012 afgerond zijn. Daarnaast wordt het gebied rondom de Utrechtse Jaarbeurs flink gerenoveerd en vernieuwd. Er moet een vrijetijdspark komen, waarin onder meer ruimte is voor een megabioscoop en een casino. Al deze

Grote, geplande culturele evenementen

- 2009: Startplaats Tour de France
- 2013: Viering Vrede van Utrecht
- 2013: Initiatief Domplein 2013
- 2018: Culturele hoofdstad van Europa

Sport Experience Utrecht

“De Sport Experience Utrecht is een serie sportieve evenementen waarmee de Gemeente Utrecht het sportaanbod in de stad aan z'n bewoners presenteert. Een evenement voor iedereen van jong tot oud. De Sport Experience Utrecht; een dag vol sport, bewegen, spanning en gezelligheid. Een ideale plek voor sportverenigingen om zich aan de wijk te presenteren. Utrechtse sportverenigingen hebben met de Sport Experience Utrecht een unieke mogelijkheid om kennis te maken met potentiële leden en om samen te werken met andere sportverenigingen en organisaties in de wijk. Voor verenigingen is Sport Experience Utrecht is hét evenement om meer bekendheid te geven aan hun sport en vereniging.”

Website www.sportexperienceutrecht.nl

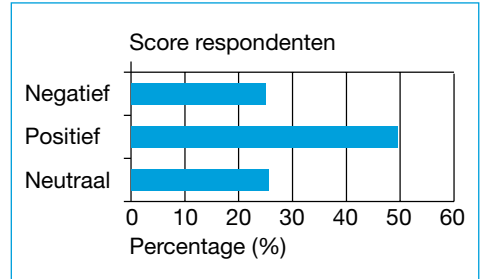
Drukbezochte voetbaltribune van Stadion Galgenwaard

initiatieven zijn verenigd in het Masterplan 2030 dat ervoor moet zorgen dat het stationsgebied een totaal nieuw gezicht krijgt. *“De sterktes van de oude stad (Hoog Catharijne, Lombok en de Jaarbeurs) worden versterkt met respectievelijk een winkelprogramma dat aansluit op de oude stad, een nieuw woonprogramma dat aansluit op Lombok en nieuwe grootstedelijke vrijetijdsbestemmingen (‘leisure’) op het Jaarbeursterrein. De zwakkere plekken krijgen een volledig nieuwe betekenis, zoals de Catharijnesingel, de beide stations-entrees en het gebied Smakkelaarsveld/ Westplein.”*

Zwakten en bedreigingen

Volgens ruim 35% van de respondenten van de survey onderscheidt Utrecht zich met het organiseren van grote culturele evenementen onvoldoende van andere steden. Een kleine 47% vindt dat Utrecht te

weinig grote sportevenementen organiseert en bijna 54% acht het organiseren van grote sportactiviteiten van belang voor de toekomst van Utrecht.

Figuur 6.1: Overzicht scores kapitaal 'Cultuur en creativiteit' uit survey

Creatieve Regio Utrecht

“Het project Creatieve Regio Utrecht heeft als doel om de creatieve klasse van de regio Utrecht in beeld te brengen en met elkaar in contact te brengen. Startende en doorstartende creatieve bedrijven leren ondernemen om zo de creatieve bedrijvigheid in Utrecht op lokaal, nationaal en internationaal niveau te stimuleren. De ontmoetingen tussen creatieven moeten tot kruisbestuiving en nieuwe initiatieven leiden en de ontwikkeling van deze sector een krachtige impuls geven.”

De Creatieve Regio Utrecht is een onderdeel van de Taskforce Innovatie Regio Utrecht

Utrechts kapitaal: Milieu en duurzaamheid

De Oudegracht; een typische Utrechtse gracht

Samenvatting

Het kapitaal 'Milieu en duurzaamheid' heeft in de afgelopen jaren een steeds grotere plaats op de strategische agenda van de stad gekregen. Individuele burgers, bedrijven, instellingen én de gemeente werken hand in hand om Utrecht tot een meer duurzame stad te maken. En met succes. De inspanningen hebben geleid tot groter bewustzijn, maar ook tot een betere duurzaamheid in de stad. Tegelijkertijd roept de survey deze hoera-stemming een halt toe. Utrecht lijkt namelijk onvoldoende

schoon en groen te zijn. Dat vraagt om blijvende aandacht in toekomstig beleid en handelen.

Korte typering kapitaal

Milieu en duurzaamheid staan sinds de Oscar-winnende film en boek "An inconvenient truth" (2006) van voormalig vice-president Al Gore hoog op de agenda. Bestuurders van steden, bedrijven, maar ook individuele burgers zijn zich meer bewust geworden van

de klimaatverandering belangrijke consequenties heeft voor onze gedeelde toekomst. Utrecht is daarin niet achtergebleven. Een belangrijke verbeterpunt voor Utrecht is de luchtkwaliteit. vanwege het groeiende (en doorgaande) verkeer in en rond de stad. Dit is een keerzijde van de centrale ligging.

Al ruim voor de film van Gore heeft de gemeente in nauwe samenwerking met milieubelangenorganisaties, het bedrijfsleven, andere overheden en verschillende gemeentelijke diensten het Milieubeleidsplan 2003-2008 opgesteld. Het belangrijkste doel van het huidige plan is om een duurzame en leefbare stad, in relatie tot de omgeving, te realiseren en dit te beschermen. Het plan is ambitieus. Zo moet Utrecht op energiegebied in 2030 CO₂-neutraal zijn en behoren alle bedrijven te weten wat Duurzaam Ondernemen inhoudt en daarnaar te handelen. Ook ambieert de gemeente het 'energieneutraal' maken van het stationsgebied en Leidsche Rijn. Hiermee wordt bedoeld dat er niet meer energie uit het gas- en elektriciteitsnet komt, dan er vanuit duurzame bronnen wordt toegeleverd.

Creëren van een leefbare en duurzame stad

“De uitdaging luidt: het creëren van een leefbare en duurzame stad door rekening te houden met de belangrijkste ontwikkelingen die op de gemeente Utrecht afkomen, gebruik te maken van de Utrechtse dynamiek en tevens te voorzien in de benodigde woon- en werkruimte.”

Website gemeente Utrecht

Sterkten en kansen

Uit de CotF-tool blijkt dit kapitaal als beste te scoren. Door de bank genomen is de kwaliteit van de duurzaamheid en duurzaamheid in de stad in de afgelopen jaren verbeterd. Zo wordt er relatief veel afval gerecycled, is er bij de aanleg van nieuwe bouwprojecten als Leidsche Rijn

Budget voor duurzame ontwikkeling door bewoners zelf

“Duurzame ontwikkeling betekent zorgvuldig omgaan met en behouden van alles wat van grote waarde is. Denk aan monumenten in de stad, schoon water, sociale verbanden, gezondheid, werkgelegenheid, een groene en veilige leefomgeving. (...) Het doel van duurzame ontwikkeling is het realiseren van een vitale leefomgeving. In zo'n leefomgeving zijn alle dimensies en niveaus met elkaar verbonden. Mensen zorgen voor die verbindingen. Mensen zijn de sleutel voor succes.”

Bewoners kunnen budget aanvragen voor initiatieven voor duurzame ontwikkeling. “Het geld is beschikbaar voor projecten en moet passen in duurzame ontwikkelingsbeleid en de uitvoering van het gemeentelijke Milieubeleidsplan. Het project moet het liefst op wijkniveau worden uitgevoerd en concrete resultaten opleveren die te maken hebben met het beïnvloeden van het gedrag. Experimenten mogen. Het hele jaar door kunnen opdrachten worden verleend op basis van een offerte.”

Website gemeente Utrecht

veel aandacht voor duurzaamheid en worden woningen veel energiezuiniger gebouwd dan bijvoorbeeld vijf jaar geleden.

Utrecht heeft de kennis in huis. De Universiteit Utrecht biedt namelijk een *opleiding milieu- en natuurwetenschappen* aan. In deze opleiding worden studenten gestimuleerd om *“innovatieve oplossingen voor actuele milieuvraagstukken die gaan over de relatie tussen bodem, water, lucht, ecologie, natuurlijke bronnen en energie”* te vinden. “De Universiteit Utrecht is internationaal toonaangevend in het wetenschappelijk klimaatonderzoek”, aldus de gemeente Utrecht.

Daarnaast is er in Utrecht al ruim 10 jaar een *Milieuraad* actief. Deze Milieuraad Utrecht adviseert de gemeente onder het motto ‘passie voor Utrecht’ over duurzaamheid in de stad. *“Met ‘Passie voor Utrecht’ geeft de raad gevraagd en ongevraagd advies op strategisch niveau en agendeert ze thema’s op het gebied van duurzaamheid en kwaliteit van de leefomgeving in de stad.”* Ook bij deze raad zijn netwerken en samenwerkingsverbanden succesfactoren. *“De raad werkt vanuit eigen expertise en door het vormen van coalities; oftewel door het bij elkaar brengen en in beweging zetten van partners en netwerken. In projecten die de raad aanjaagt en soms zelf uitvoert heeft zij een inspirerende en faciliterende rol.”*

Ook in de (nabije) toekomst staan de nodige inspanningen op het terrein van milieu en duurzaamheid gepland:

- a. *“Er is een inventarisatie bedrijvigheid op het gebied van duurzaamheid gemaakt. Er wordt op dit moment contact gezocht met deze bedrijven. Utrecht wordt beter voor het voetlicht gebracht als bedrijven- en kenniscentrum op het gebied van duurzaamheid. Er wordt onder meer*

een tv-programma ‘Nieuwe Energie TV’ ontwikkeld.

- b. *Binnen ‘Utrecht creëert Nieuwe Energie’ wordt nagedacht aan een innovatietafel om bestaande kennis over energiebesparing beter en sneller te delen met bedrijven en instellingen, zodat Utrecht voorop gaat lopen wat betreft toepassing in het bedrijfsleven.*

Veel kennis over milieu en duurzaamheid in Utrecht aanwezig

“Het Copernicus Instituut (onderdeel Universiteit Utrecht, red.) en het Utrecht Centrum voor Energieonderzoek zijn beide, zowel wetenschappelijk, als in meer toegepaste zin, partijen met een internationale waardering.

Naast deze instituten is de regio Utrecht de basis van vele gerenommeerde adviesbureaus en kennisinstellingen. Denk aan het KNMI, het Milieu en NatuurPlanbureau, TNO, Ecofys, SenterNovem, etc. De samenwerking tussen de Universiteit en TNO heeft eind 2007 geleid tot de oprichting van de Klimaat Kennis Faciliteit in Utrecht.” Hierin participeert ook het KNMI en de Universiteit van Wageningen.” (...) “Naast onderzoekspartijen heeft Utrecht ook een aantal belangrijke marktpartijen die leidend zijn in dit vakgebied. Econcern, oorspronkelijk ontstaan uit de Universiteit, is hier wel het meest spraakmakende voorbeeld van. Naast Econcern zijn er nog diverse andere marktpartijen, zoals adviesbureaus, bouwondernemingen, installatiebureaus die elk op eigen wijze invulling geven aan Nieuwe Energie.”

c. *Er wordt nagedacht of er in het kader van de viering van 300 jaar Vrede van Utrecht in 2013 een nieuw internationaal 'vredesverdrag' in Utrecht in 2013 gesloten kan worden, en dan in de sfeer van klimaat/duurzaamheid."*

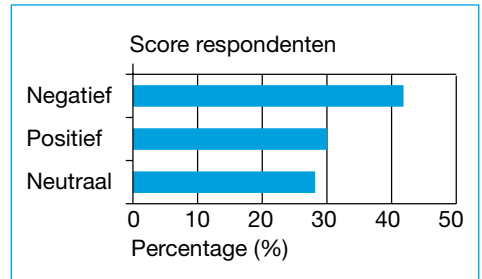
Sterk punt is dat naast de gemeente, ook de provincie Utrecht op het terrein van duurzaamheid behoorlijk actief is. Zo stimuleert dit overheidsorgaan het 'duurzaam consumeren' in Utrecht. *"Collectieve acties en gedragsverandering van consumenten kunnen niet alleen bijdragen aan de oplossing van milieuproblemen, ze zijn daarbij zelfs onmisbaar. Met alleen technologische maatregelen komen we er niet. Daarom willen we als provincie werk maken van een meer consumentgericht milieubeleid dat aansluit op de beleving en het informatieniveau van consumenten."*¹⁴

Zwakten en bedreigingen

De Utrecht Monitor 2008 laat zien dat er problemen zijn met de Utrechtse luchtkwaliteit. *"De problemen met de luchtkwaliteit zijn lokaal, met name in woongebieden langs doorgaande wegen en snelwegen. Gemeten naar de strenge EU-normen die vanaf 2010 gelden worden te veel Utrechters geconfronteerd met een te hoge concentratie stikstofdioxide en fijn stof in hun woonomgeving."*

Uit de survey blijkt dat er ook nog voldoende ruimte voor verbetering is. Zo vindt ruim 43% dat Utrecht géén schone stad is. 1 op de drie bedrijven en maatschappelijke instellingen vinden dat Utrecht ook geen groene stad is en volgens bijna de helft is de vervuiling van de openbare ruimte een groot probleem. Saillant detail: slechts 4,3% is van mening dat Utrecht de komende jaren vooral in

milieu en duurzaamheid zou moeten investeren. Utrecht beschikt over een duurzaamheidsbudget waar inwoners een beroep op kunnen doen. *"Door bijvoorbeeld samen met uw burens de straat op te fleuren of een leuk buurtfeest te organiseren. U kunt ook een actie voor verkeersveiligheid organiseren."* Gebleken is dat er steeds minder van dit budget gebruik wordt gemaakt.

Figuur 7.1: Overzicht scores kapitaal 'Milieu en duurzaamheid' uit survey

14 Website provincie Utrecht

Utrechts kapitaal: Infrastructuur en mobiliteit

A2 bij Utrecht

Samenvatting

Zowel de woningmarkt als de bereikbaarheid en mobiliteit laten een tweeslachtig beeld zien. Enerzijds is Utrecht één van de meest aantrekkelijke steden om in te wonen, maar anderzijds zijn er simpelweg te weinig woningen om aan de (toenemende) vraag te kunnen voldoen. Ook verschilt de tevredenheid over de (kwaliteit van de) woningen van wijk tot wijk en van Utrechter tot Utrechter. De bereikbaarheid van de stad met het openbaar vervoer is ronduit goed te noemen. Er is tevredenheid over

de kwaliteit van het bus- en treinvervoer. Tegelijkertijd is Utrecht een auto-onvriendelijke stad. Files en beperkte toegankelijkheid van de stad illustreren dit beeld. Om de bereikbaarheid te verbeteren zijn er grote investeringen gepland door de stad, maar ook door de provincie en door het Rijk in het kader van het Bereikbaarheids Offensief Randstad. Deze investeringen zijn, zo laat de survey zien, essentieel. De in 2006 ingezette samenwerking tussen bedrijven en de overheid geeft daarbij hoop voor de toekomst.

Korte typering kapitaal

'Infrastructuur en mobiliteit' draait vooral om twee zaken: de beschikbaarheid van woningen en de bereikbaarheid van en mobiliteit in de stad. Zoals bij de meeste kapitalen, is er ook rondom dit kapitaal het nodige beleid geformuleerd. Ten eerste is daar de Structuurvisie Utrecht 2015-2030. In deze toekomstvisie komen ambities over de 'stedelijke dynamiek' van de stad samen. De volgende kernkwaliteiten van Utrecht zijn hierin richtinggevend:

1. *"De stad Utrecht als randstedelijk centrum in een economisch dynamische en hoogstedelijke omgeving.*
2. *De stad Utrecht als ontmoetingsplaats voor kunst, cultuur, onderwijs, voorzieningen en recreatie.*
3. *De grote stad Utrecht met kleinschaligheid en sociale cohesie in de wijken."*

Ten tweede is het Bestuur Regio Utrecht (BRU) verantwoordelijk voor het regionale verkeers- en vervoersbeleid van de regio Utrecht. Het BRU heeft in 2004 een visieplan voor de periode 2005-2025 opgesteld. Het verbeteren van de bereikbaarheid en verminderen van de fileproblematiek zijn hierin belangrijke speerpunten. De regio heeft substantiële steun van het Rijk gekregen, in het kader van het Bereikbaarheids Offensief Randstad. Daarbij wordt onder andere de A2 verdubbeld en de bereikbaarheid van Utrecht West aangepakt. De stad werkt ook aan de voorbereiding van een tram naar de Uithof.

Sterkten en kansen

Utrecht beschikt over uitstekend openbaar vervoer. Meer dan de helft van de respondenten van de survey is het hiermee eens. Overigens vindt van alle verplaatsingen in

Visie op woningaanbod en woningkwaliteit

"De bestaande woonmilieus binnen Utrecht sluiten niet altijd goed aan op de wensen van de verschillende groepen en op de toekomstige vraag. Het aantal ouderen, mensen met hogere inkomens en jongeren in de stad Utrecht zal verder stijgen. Om Utrecht als aantrekkelijke woonplaats verder uit te bouwen, moet de groei gericht zijn op het beter binden van midden en hogere inkomens. In regionaal verband moet gezorgd worden dat het aanbod voor lagere inkomens in stand blijft en kwalitatief verbeterd."

Structuurvisie Utrecht 2015-2030 (p. 80)

de stad 25% met het openbaar vervoer plaats. De verwachting voor de komende jaren is dat het busvervoer van en naar de wijken niet zal toenemen, maar het treinverkeer naar en vanuit de stad wel. "Het reizigersvervoer per trein van en naar Utrecht is explosief toegenomen. Daarbij speelt een rol dat de concurrentiepositie van de trein ten opzichte van de auto sterker is geworden." In de toekomst zal het huidige tramnet worden uitgebreid, waardoor er een tramverbinding met de Uithof mogelijk is. Hiermee wordt het overbelaste bus- en streekvervoer ontlast en kunnen congesties in het openbaar vervoer worden beperkt.

Het gebied rond de A12 aan de zuidzijde van Utrecht en de noordzijde van Nieuwegein is met de auto ondanks de files in de ochtendspits de best bereikbare plek van Nederland.

Bedrijfsleven en lokale overheid werken samen om bereikbaarheid te verbeteren

“Op 19 december 2006 heeft een groep grote bedrijven uit de stad Utrecht, samen met de Gemeente Utrecht en Rijkswaterstaat, een intentieverklaring ondertekend om de bereikbaarheid van Utrecht-West de komende vijf jaar te garanderen.

De komende vijf jaar staan aan de westkant van Utrecht grote infrastructuurle werken op het programma, waaronder de verlegging van de A2. Met de intentieverklaring beloven de partners elkaar om Utrecht in die periode zo goed mogelijk bereikbaar te houden. Er wordt nu hard gewerkt om vanuit één loket de bedrijven te voorzien van informatie over alternatieve vervoersmogelijkheden. Hierbij kan gedacht worden aan de introductie van de Utrecht-Westpas (UW-pas), het stimuleren van vanpoolen, carpools, telewerken én flexibele werktijden. Daarnaast wordt het persoonsvervoer over water waarschijnlijk ook een mogelijkheid om minder auto's in de spits te laten rijden.”

Website VNO-NCW Midden-Nederland

Zwakten en bedreigingen

De Utrechtse wegen zijn overbelast. De gemeente probeert mensen uit de auto te krijgen door een winkelkaartje aan te bieden, het openbaar vervoer te optimaliseren en door transferia aan te leggen. Uit de survey blijkt dat bedrijven en (maatschappelijke) instellingen ontevreden

zijn over de bereikbaarheid van de stad. Volgens 54% is Utrecht niet goed bereikbaar. In totaal is 84% van mening dat Utrecht (totaal) geen autovriendelijke stad is. Het bereikbaarheidsprobleem gaat bedrijven en (maatschappelijke) instellingen echt aan het hart. Van alle kapitalen geven de respondenten aan dat er het meest in 'Infrastructuur en mobiliteit' geïnvesteerd moet worden.

Slechte bereikbaarheid kan gevolgen voor economie hebben

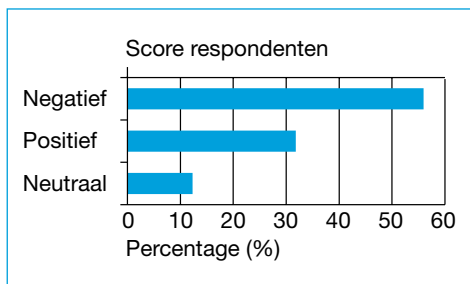
“Door de centrumplannen (slechte bereikbaarheid per auto) overwegen we te vertrekken en veel vastgoed dat we in Utrecht in bezit hebben, te verkopen.”

Citaat respondent survey

Uit onderzoek van de gemeente blijkt verder dat veel Utrechters ook ontevreden zijn over de parkeervoorzieningen.

Daarnaast is er al jaren sprake van een tekort aan woningen. Dit tekort is groter bij lage en middel inkomens dan bij hogere inkomens. Er is over de hele linie echter sprake van een tekort van 6%. Enkele jaren terug had Utrecht zelfs de grootste woningschaarste van Nederland. Dit tekort zal naar verwachting in de toekomst wel blijven bestaan. Ook uit onderzoek van de gemeente komt dit duidelijk naar voren. “De druk op de woningmarkt geldt blijkens de lange wachtlijsten ook voor huurwoningen en (studenten)kamers. Dit laatste wordt veroorzaakt door de groeiende groep studenten die in Utrecht studeert en woont. In zes jaar is het aantal in Utrecht woonachtige studenten met bijna de helft toegenomen.” Tenslotte is

de woningtevredenheid in Utrecht goed, maar zijn er veel verschillen tussen diverse inwoners. “In delen van de stad is er echter een hoog percentage ontevreden bewoners (2 tot 4 keer zo hoog als gemiddeld in de stad). Het gaat om buurten in de grote naoorlogse uitbreidingswijken. Bij herhuisvesting na sloop van sociale huurwoningen neemt de tevredenheid over de woning (en de buurt) duidelijk toe.”¹⁵

Figuur 8.1: Overzicht scores kapitaal 'Infrastructuur en mobiliteit' uit survey

15 Utrecht Monitor 2008.

Utrechts kapitaal: Informatie- en communicatie technologie

Cap Gemini Utrecht, de grootste ICT-onderneming in de stad

Samenvatting

Er is geen twijfel mogelijk dat Utrecht een ICT-stad is. Met zoveel ICT-bedrijven, het feit dat ICT een substantieel onderdeel van de lokale economie uitmaakt en veel potentie heeft, kan men die bewering wel voor waar aannemen. Utrecht is ook erg aantrekkelijk voor nieuwe, innovatie ICT-bedrijven. Tegelijkertijd is het ICT-karakter van Utrecht naar buiten toe nog te onzichtbaar. Zo geef je dergelijke bedrijven niet alle ruimte om door te groeien.

Korte typering kapitaal

“Informatie- en Communicatie Technologie (ICT) staat voor de nieuwe combinaties van informatietechnologie (bijvoorbeeld de microprocessor, miniaturisering van PC’s en nieuwe softwareproducten) en communicatietechnologie (bijvoorbeeld breedband, mobiele telefonie, WAP, UMTS, e.d.). Internet is een veel gebruikt voorbeeld van ICT. Essentieel aan ICT is dat men (meer) informatie kan verzenden en ontvangen en gebruik gemaakt wordt van verschillende media (tekst, geluid en beeld).”¹⁶

¹⁶ ‘Naar Utrecht, ICT stad’ (2002, p. 3).

Juist het gebruik van geavanceerde technologie om communicatie te verbeteren en te versnellen kan nieuwe netwerken tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven en andere organisaties faciliteren, verdiepen en creëren. Hiermee is ICT het kernelement van de nieuwe netwerkeconomie.

Daarnaast biedt ICT ook voor de overheid volop kansen om haar dienstverlening richting haar klanten (bedrijven, instellingen, burgers en andere overheden) een flinke boost te geven. Het is dus niet verbazingwekkend dat de ambtelijke organisatie van de gemeente ICT aanpakt als middel om de werkprocessen te verbeteren.

ICT-innovatie binnen gemeentelijke organisatie

“In het kader van het programma ICT-innovatie worden ter ondersteuning van werkprocessen binnen diensten ICT-basisvoorzieningen ingericht. Er komen ICT-basisvoorzieningen ter ondersteuning van het werk binnen alle diensten. Zodra gemeentelijke software aan vervanging toe is wordt open source software waar mogelijk toegepast. De gemeente werkt daarnaast meer met open standards. Omdat open source én open standards nauw samengaan, biedt dit al méér mogelijkheden voor aanbieders van open source software.”

Collegeprogramma 2006-2010 (p. 5)

Sterkten en kansen

Utrecht is qua ICT-werkgelegenheid en het aantal gevestigde bedrijven de tweede ICT-stad van Nederland. Utrecht heeft het

Universiteit Utrecht start incubatorlab

De faculteit Wiskunde en Informatica van de Universiteit Utrecht is in 2004 gestart met het incubatorlab Netherware. “Daar kunnen studenten nieuwe ict-producten ontwikkelen en met steun hun eigen onderneming starten.

De Utrechtse studenten creëren hiermee niet alleen hun eigen banen maar hebben binnenkort ook werk voor derden. Het incubatorlab Netherware wil de Amerikaanse overmacht van onder andere Microsoft en Oracle doorbreken met nieuwe en innovatieve producten. Aldus prof.dr. Sjaak Brinkkemper in zijn vandaag te houden oratie als hoogleraar Informatiekunde.

“Softwareproducten zijn een zeer aantrekkelijke industrie omdat er minimale investeringen voor nodig zijn. Een goed idee, een pc en een goed stel hersens is alles wat je nodig hebt.” Brinkkemper en zijn medewerkers hebben zich gespecialiseerd in het opzetten van softwareondernemingen met innovatieve producten. Zij doen onderzoek naar de ontwikkeling van succesvolle softwareproducten, en de wijze waarop een product in organisaties wordt ingevoerd. Ook proberen zij de factoren bloot te leggen die het succes of falen van een ict-productbedrijf beïnvloeden.”

Website Expertisecentrum ICT

hoogste aandeel ICT-werkgelegenheid ten opzichte van de totale werkgelegenheid (bijna 10%). In 2000 werkten bijna 19.000 mensen in de ICT sector.

Figuur 9.1: SWOT-analyse vestigingsklimaat ICT-bedrijven (Utrecht, ICT stad)

Volgens 45% van de bedrijven en (maatschappelijke) instellingen is Utrecht een aantrekkelijke vestigingsstad voor nieuwe, innovatieve ICT-bedrijven. Een onderzoek naar de relatie tussen ICT-bedrijvigheid en stedelijke economie in Utrecht uit 2000 geeft een zeer scherp beeld van de sterke en zwakke punten van het vestigingsklimaat in Utrecht.

Ook zijn in de afgelopen jaren allerlei nieuwe netwerken ontstaan, zoals Skillcity.

Zwakten en bedreigingen

Op het moment dat nieuwe, innovatie ICT-bedrijven zich eenmaal in Utrecht hebben gevestigd, is het van belang deze bedrijven (letterlijk) de ruimte te geven om door te groeien. Zoals de SWOT-analyse al heeft laten zien, is er een gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden voor doorstarters. Verder vindt ruim een kwart van de respondenten uit de survey dat Utrecht (nog) géén echte ICT-stad is. Meer

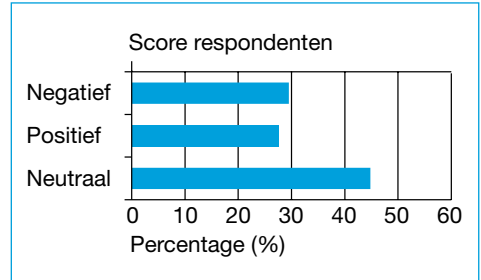
Skillcity, voorbeeld nieuwe netwerkeconomie

“Het ICT business network Skillcity is een business network voor gedreven, innovatieve ICT- ondernemingen in de regio Midden-Nederland. Een gevestigd platform waar ICT-ondernemers zichzelf en hun bedrijf presenteren aan ervaren directieleden en ondernemers.

ICT directory Skillcity communiceert actief met zo'n 500 jonge, groeiende ICT-bedrijven en organiseert diverse netwerk events, gericht op de bedrijfsvoering, op ondernemerschap en op het versterken en vergroten van het netwerk. De bedrijven vind je alle in de online ICT-directory. De bedrijven zijn gerubriceerd naar toepassingsgebieden en/of activiteiten en door Skillcity gekwalificeerd.”

Website www.skillcity.nl

dan de helft is van mening dat Utrecht zich ook meer als ICT-stad zou moeten profileren. Aanhaken bij de bredere citymarketing wordt door de onderzoekers van het eerder genoemde onderzoeksrapport 'Utrecht, ICT-stad' aanbevolen.

Figuur 9.2: Overzicht scores kapitaal 'ICT' uit survey

10

Utrechts basis: Duurzame lokale economie

Bedrijventerrein Papendorp

Samenvatting

Het Utrechtse BBP is in de afgelopen jaren explosief gestegen, het aantal startende ondernemers is aanzienlijk toegenomen en de groei van de werkgelegenheid is groter dan elders. Toch is er, zo blijkt onder meer uit de survey, voldoende werk aan de winkel. Ten eerste is het ondernemersvertrouwen tussen 2006 en 2007 gedaald. Ten tweede vinden relatief veel bedrijven dat Utrecht niet goed toonaangevende bedrijven aantrekt, en aan zich (ver)bindt. Ten derde liggen er nog kansen op het terrein van

stadspromotie (citymarketing). Als Utrecht zich van andere steden wil onderscheiden, is communicatie over haar onderscheidend vermogen van cruciaal belang.

Korte typering thema

Een gezonde, duurzame economie waar ruimte is voor eigen ondernemerschap en waarin het vestigingsklimaat voor grote (inter)nationale ondernemingen aantrekkelijk is, biedt de basis voor een duurzame toekomst van een stad.

In het visiedocument 'Economisch Profiel Utrecht 2010' worden de volgende drie ambities genoemd?

1. "Utrecht (inter)nationale toplocatie voor (hoofd)kantoren
2. Ankerpunt van de Deltametropool (de Randstad, red.)
3. Spil van de netwerkregio Utrecht" (regio rondom de stad Utrecht, waarin stad en platteland samenkomen, red.)

Kern Economisch Profiel Utrecht 2010

"Doelstelling is te komen tot een duurzame economische ontwikkeling, waardoor welvaart en werkgelegenheid ook op langere termijn kunnen worden gegarandeerd. Van essentieel belang voor een gunstig ondernemingsklimaat in Utrecht zijn bereikbaarheid, veiligheid en de kwaliteit van de arbeidsmarkt. Verdere groei moet plaatsvinden door verdieping (specialisatie en groei in een aantal sectoren) en in kwaliteit zowel van bedrijven zelf als van werklocaties als geheel). De (zakelijke) dienstverlening, het medisch cluster, het cluster gastvrijheid en het MKB ondernemerstalent zijn als prioriteit aangemerkt. Het Economisch Profiel Utrecht 2010 bevat daarmee keuzes die richtinggevend zijn voor de economische ontwikkeling in de komende jaren."

Oud-wethouder Jan van Zanen in 'Economisch Profiel Utrecht 2010' (p. 13)

Sterkten en kansen

De Nederlandse economie is momenteel volop groeiende. Al is niet duidelijk hoe

lang en hoe sterk deze groei zich zal voortzetten, de economie is in 2007 in ieder geval met 3,5% gegroeid. Utrecht gaat hierin volledig mee. Al voor 2007 was er in Utrecht sprake van economische groei. Zo is het Bruto Binnenlands Product (BBP) tussen 2000 en 2004 met niet minder dan 23,6% (zonder inflatiecorrectie) gestegen. Verder is het aantal banen in de stad met 6.000 toegenomen naar 209.400. Ook is de werkgelegenheidstoename van 3,0% groter dan die in de provincie en in de rest van Nederland.

Utrecht is de stad van de startende ondernemer. In 2007 is een recordaantal van 2.582 startende bedrijven opgericht. Dit is veel meer dan in 2006 (2.102 starters) toen het aantal starters ook al hoog was.

Het gemeentelijk ondernemersklimaat wordt met een rapportcijfer 6,9 een half punt hoger gewaardeerd dan in 2005. Dit is ook hoger dan de waardering in andere grote steden.

Sterk financieel-economisch centrum

"In de financiële dienstverlening is de werkgelegenheidstoename met 4,9% ook groot. Het gaat om 660 extra arbeidsplaatsen. Belangrijk aandeel hierin is de groei van de Rabobank. Na de overname van ABN Amro verhuist het bestuur van Fortis van Utrecht naar Amsterdam. De meeste werknemers blijven in Utrecht. Na Amsterdam, het financiële centrum van Nederland, is Utrecht de tweede grote stad in Nederland wat betreft aandeel werkgelegenheid in de financiële dienstverlening."

Utrecht Monitor 2008 (p. 64-65)

Uit de survey blijkt dat ruim een derde Utrecht een sterk financieel-economisch centrum vindt.

Bijna 45% van de bedrijven en (maatschappelijke) instellingen vindt dat de ambitie om meer (inter)nationale bedrijven zich in Utrecht te laten vestigen, door de kantoorlocaties en bedrijventerreinen Papendorp, Leidsche Rijn Centrum en Centrum/Stationsgebied uitstekend wordt gerealiseerd. In de top-10 van bedrijvenlocaties in Nederland staat Rijsweerd op nummer 2.

Utrecht Investment Agency

“Utrecht Investment Agency (UIA) brengt organisaties die zich willen vestigen in Nederland in contact met de vele mogelijkheden en topkantoorlocaties in de regio Utrecht. Wij zijn voor veel organisaties op dit vlak inmiddels een onmisbaar kenniscentrum en belangrijke informatiebron geworden. Wij bieden naast de nodige gerichte informatie ook een uitgebreide ondersteuning bij de zoektocht naar een nieuwe kantoorlocatie.” (...)

“De wensen van de toekomstige gebruikers worden vertaald naar de gewenste concepten voor kantoorruimte. Bedrijven en organisaties die op zoek zijn naar professionele kantoorhuisvesting, zullen slagen in de unieke, dynamische en inspirerende stad Utrecht.”

Website Utrecht Investment Agency

Zwakten en bedreigingen

Het ondernemersvertrouwen is in Utrecht tussen 2006 en 2007 gedaald. Ook

Bedrijvencentrum Hooghiemstra

uit de survey komen ondernemers en (maatschappelijke) instellingen relatief kritisch uit de bus. Zo vindt een derde dat Utrecht niet goed is in het binnenhalen en binden van toonaangevende bedrijven en/of (maatschappelijke) instellingen. Ruim 64% is van mening dat de stad te weinig wordt gepromoot en ongeveer 60% vindt dat Utrecht veel sterker internationaal moet concurreren.

De ontevredenheid wordt uit de volgende passages glashelder.

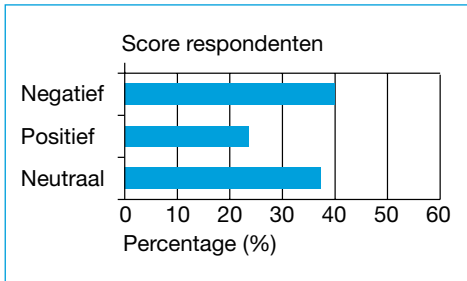
“De gemeente doet aan willekeur. Grote bedrijven krijgen alles voor elkaar.”

“Gemeentebeleid is niet ondernemersvriendelijk.”

“De detailhandel in de historische binnenstad verdient de komende jaren extra aandacht door de ontwikkelingen in het stationsgebied, Leidsche Rijn etc. Hierdoor dreigt de historische binnenstad te worden uitgesloten.”

Citaten respondenten survey

De Utrecht Monitor maakt duidelijk dat er in Utrecht een direct tekort aan modern gemengd bedrijventerrein is.

Figuur 10.1: Overzicht scores 'Economie en vestigingsklimaat' uit survey

Strategische agenda voor de toekomst van Utrecht

Gebouwencomplex achter Sint Pieter

Keuzes maken om je te onderscheiden

Utrecht is een veelzijdige stad met vele kwaliteiten. De analyse van de zeven kapitalen in de vorige hoofdstukken laat zien dat er twee kapitalen zijn waarop Utrecht zeer goed scoort. Dit zijn: kennis en cultuur. Daarnaast zijn er twee kapitalen die belemmerend kunnen werken op de concurrentiepositie van Utrecht: infrastructuur en lokale democratie. Uit onze interviewronde blijkt dat er brede steun is voor een toekomstagenda die zich op

deze vier kapitalen richt. Die steun is er bij politici van belangrijke gemeentelijke fracties, bij ondernemers en bij maatschappelijke instellingen.

Deze strategische agenda voor de toekomst van Utrecht wordt opgepakt en uitgevoerd door de Utrecht Development Board. In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de agenda en vervolgens op de 'buitenboordmotor' achter deze agenda, de Utrecht Development Board.

Aanzet voor de toekomstagenda

1. Kenniseconomie

Het kapitaal kennis scoort goed in Utrecht. Het opleidingsniveau van de inwoners is hoog. Er is veel innovatiekracht in bedrijven en de aanwezige kennisinstellingen. Utrecht beschikt over de grootste universiteit van Nederland en heeft bovendien veel HBO-, en andere onderwijsinstellingen. Wat echter ontbreekt zijn sterke samenwerkingsclusters met bedrijven, op enkele goede voorbeelden na. Voor de toekomst van Utrecht is het belangrijk te weten welke clusters kansrijk zijn. Welke speerpunten voor samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven in Utrecht bieden de beste kansen voor de vorming van sterke samenwerkingsclusters? Pas nadat deze vraag goed beantwoord is, is verder actie mogelijk om juist op die terreinen de samenwerking te verstevigen.

2. Cultuur

Ook op cultuur scoort Utrecht zeer goed. Het aantal toeristen en hotelovernachtingen is sterk gestegen. De eigen bevolking is zeer positief over het culturele- en vrijetijdsaanbod in de stad. Utrecht kent vele succesvolle kleinere festivals en heeft voor culturele activiteiten een ideaal historisch centrum. De ambities van Utrecht zijn echter groter dan het positieve oordeel van de eigen inwoners, Utrecht wil culturele hoofdstad van Europa worden. Utrecht wordt echter nationaal en internationaal nu niet ervaren als een belangrijke concurrent op cultureel gebied. Internationaal heeft Utrecht (nog) geen sterk imago. In de komende jaren vinden forse investeringen plaats om het culturele kapitaal van de stad te versterken, waaronder een nieuw Muziekpaleis, een leisure gebied nabij de Jaarbeurs en het Beatrixtheater en de Stadsschouwburg.

“De vraag is hoe de sterke punten van cultureel Utrecht samen met de investeringen in de culturele sector van Utrecht een internationaal sterke concurrent op cultureel gebied kunnen maken.” Om dat te bereiken is samenwerking tussen overheid, bedrijven en culturele instellingen nodig. Hoe het imago van Utrecht en de culturele concurrentiekracht van de stad versterkt kunnen worden, is een centrale vraag op de agenda van de Utrecht Development Board.

3. Lokale democratie

Aan de andere kant is het nodig om in de ‘zwakste’ schakels (lees: kapitalen) te investeren. Uit deze analyse blijkt dat de lokale democratie zwak scoort. Slechts 15% van de Utrechtse bedrijven en maatschappelijke instellingen is tevreden over de invloed die men kan uitoefenen op de lokale besluitvorming. Er is behoefte aan duidelijkere besluitvorming, goede communicatie en meer slagkracht van het stadsbestuur. Tegelijkertijd is de betrokkenheid van veel bedrijven en instellingen bij de stad laag. Bedrijven en instellingen hebben de neiging aan te geven dat ze zich gevestigd hebben in het midden van het land, zonder betrokken te zijn bij de stad Utrecht. Uit de analyse blijkt verder dat het aantal netwerken zeer groot is, maar ook gefragmenteerd en zonder focus. Een succesvolle stad verbindt overheid, bedrijven en maatschappelijke instellingen. De Utrecht Development Board kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren. *“De opgave is de juiste doelgroepen vanuit overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen bij elkaar te brengen en aansprekende werkvormen te vinden die bijdragen aan heldere besluitvorming, draagvlak en slagkracht.”*

4. Infrastructuur en Mobiliteit

De tevredenheid over mobiliteit en bereikbaarheid van Utrecht scoren laag. Door de groei van de economie, het aantal banen en inwoners zijn de verkeersbewegingen in en om Utrecht sterk gestegen. Ook het gebruik van het openbaar vervoer is omhoog gegaan, maar in verhouding onvoldoende om de autocongestie op te lossen. In de komende jaren wordt er enorm geïnvesteerd in de verbetering van de infrastructuur, vooral ook door grote bijdragen van het Rijk. Deze investeringen zorgen echter tijdens de uitvoering op de korte termijn voor grotere bereikbaarheidsproblemen. *“Op de strategische agenda hoort daarom in ieder geval goede communicatie over de problemen die opgelost worden nadat een aantal grote projecten zijn gerealiseerd. Daarnaast is mobiliteitsmanagement voor de komende jaren een belangrijk item op de agenda.”* De recente creatieve oplossingen om (tijdelijke) bereikbaarheidsproblemen op te lossen rond Utrecht West, zijn daarbij inspirerende voorbeelden.

Geen groots proces, wel een duidelijke visie nodig

De gemeente Utrecht heeft voor vrijwel iedere beleidssector een beleidsplan. Een document dat de toekomstvisie voor de stad helder verwoordt, ontbreekt echter. Daardoor is het lastig partners voor het realiseren van de toekomstvisie te motiveren. De strategische agenda moet daarom een open en kort proces te bevatten, waarbij veel partijen betrokken worden en dat resulteert in een beknopte visie op de toekomst van Utrecht. De bestaande beleidsplannen leveren hiervoor belangrijke input. Met dit proces wordt de Utrecht Development Board gepositioneerd in de stad en zichtbaar voor veel partijen.

De Utrecht Development Board

1. Samenwerking focussen op de toekomstagenda van de stad

In Utrecht zijn al veel netwerken actief. Zij zijn voor een deel georganiseerd rond grote projecten, zoals het gebied rond het Centraal Station, de aanpak van de krachtwijken en de tram naar de Uithof. Daarnaast zijn er samenwerkingsverbanden bij grote evenementen, als het businesspeloton voor de Grand Départ van de Tour de France, de samenwerking voor de viering van 300 jaar Vrede Utrecht en de vele festivals in de stad. Tenslotte zijn er de klassieke netwerken rond de Kamer van Koophandel, werkgeversverenigingen en ondernemerskringen. Deze samenwerking is echter gefragmenteerd, dat wil zeggen, niet gericht op de realisatie van een samenhangende visie op de toekomst van Utrecht. Er is daarom behoefte aan een Utrecht Development Board die deze samenhangende visie bevordert en netwerken van bedrijven en maatschappelijke instellingen verbindt om deze visie te realiseren.

Het tot stand brengen van de visie betekent ook dat de Utrecht Development Board partijen buiten de stad hierbij betreft. De toekomstagenda geeft daarom duidelijk aan op welke terreinen allianties worden aangegaan met partners als de provincie Utrecht, de regio Randstad en 't Gooi.

2. Leiderschap, van burger tot burgemeester

Het uitdragen en uitstralen van een visie op de toekomst van Utrecht vraagt om sterk, verbindend leiderschap. Uit dit onderzoek blijkt dat de meest gewenste eigenschappen voor het leiderschap van Utrecht zijn: (1) bruggen bouwen en bij elkaar houden, (2) daadkracht, (3) visionair en inspirerend zijn en (4) betrokken zijn.

Leiderschap staat niet synoniem aan de taak van de burgemeester. Bedrijven, instellingen en burgers kunnen evengoed leiders zijn, zolang ze allen maar dezelfde boodschap uitdragen en aan dezelfde toekomstdroom van de stad werken. Bovenstaande eigenschappen zijn daarmee ook van toepassing op de Utrecht Development Board.

3. De start van de Utrecht Development Board

In het coalitieakkoord (Utrecht voor elkaar) wordt al een Utrecht Development Board aangekondigd. Uit onze interviews blijkt dat het idee van een Utrecht Development Board (UDB) breed wordt gedragen bij politici, bedrijven en maatschappelijke instellingen. De UDB:

- a. houdt de visie vast die als rode draad door alle ambities loopt;
- b. zorgt voor brede inspiratie en consensus over de lange termijn ambities, ontwikkeling en marketing van de stad,
- c. versterkt het organiserend vermogen, de promotie, de lobby en verbindt netwerken voor Utrecht.

Om dit te kunnen doen is de Utrecht Development Board een onafhankelijke adviesraad, gericht op de brede en lange termijnambities van de stad.

De aanzet voor de strategische agenda van de stad die hier is aangegeven vraagt om een snelle uitwerking en realisatie. De Utrecht Development Board dient er daarom op korte termijn te komen.

De UDB kan bestaan uit ca. 10 leden, die zitting nemen op persoonlijke titel en afkomstig zijn van bedrijven, instellingen, universiteit en culturele en maatschappelijke sectoren, en kan gevraagd en ongevraagd adviseren. Wat ons betreft zijn de 'geadresseerden' van de adviezen niet

alleen burgemeester en wethouders van de gemeente, maar ook onze bedrijven en instellingen in de stad. De wethouder stadspromotie en de burgemeester hebben een 'standing invitation'. De organisatie dient gefaciliteerd te worden door de gemeentelijke organisatie. Verdieping van vraagstukken kan plaats vinden in werkgroepen, waarin zowel vertegenwoordigers van de gemeente als van bedrijven en instellingen kunnen plaats nemen.

De Utrecht Development Board wordt zo de krachtige buitenboordmotor voor de ontwikkeling van Utrecht.

Dankwoord

De opstellers van deze publicatie willen graag hun dank betuigen aan allen die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. Zonder individuen te kort te willen doen, willen wij graag de volgende personen (in willekeurige volgorde) expliciet bedanken voor hun inspiratie en bijdrage in de maanden waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden: Aleid Wolfsen, Jo de Viet, Franc Faaij, Dolf Segaar, Marek Guensberg, Richard Kraan, Marsha van Bladeren, Elike Greve, John Schuilenburg, Egon de Haas, Johannes Boelens, Anita Yong-A-Poi, Karel van Heelsbergen, Jan Dinnissen, Gertjan Stoker, Ingrid Heck, Tom van der Kamp, Stefanie Lap, José Manshanden, Jorrit Jongbloed, Melanie Morlog, Guido van der Born, Jeu Bielders, Harm Janssen, Harrie Bosch, Cees van Eijk, Ingrid de Bondt, Willem Buunk, Frauke van Iperen, Gilbert Isabella, Vincent Oldenburg, Mieke Peetoom, Marian Teer, Menno de la Vienne, Ad de Kat, Nico Rosenbaum en Ingrid van Zelm.

Contactpersonen

Voor meer informatie over deze publicatie kunt u contact opnemen met:

[Adviesgroep Binnenlands Bestuur PricewaterhouseCoopers Advisory N.V.](#)

[Peter Teunisse](#)

Telefoon: (020) 568 16 30

E-mail: peter.teunisse@nl.pwc.com

[Leon van den Dool](#)

Telefoon: (020) 568 48 92

E-mail: leon.van.den.dool@nl.pwc.com

[Dave Ensberg](#)

Telefoon: (020) 568 48 61

E-mail: dave.ensberg@nl.pwc.com

www.pwc.nl/binnenlandsbestuur

Leden begeleidingscommissie:

CMS Derks Star Busmann

Dolf Segaar

Telefoon: (030) 212 17 79

E-mail: dolf.segaar@cms-dsb.com

www.cms-dsb.com

Gemeente Utrecht

Jo de Viet

Telefoon: (030) 286 10 63

E-mail: j.de.viet@utrecht.nl

www.utrecht.nl

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Richard Kraan

Telefoon: (030) 219 11 81

E-mail: richard.kraan@nl.pwc.com

www.pwc.nl/utrecht

